

Univerzita Karlova v Praze
Filosofická fakulta

Ústav Dálného východu
Japonská studia

Antonín Sláčík

**Významový rozsah číselných znaků v japonských
čtyřznakových složeninách “jodžidžukugo”**

**Semantic range of numeral characters in japanese
four-character idiomatic compounds “yojijukugo”**

Vedoucí práce - Mgr et Mgr Petra Kanasugi, Ph.D.
Praha 2016

Japonský jazyk, jodžidžukugo, idiom, syntax

Japanese language, yojjukugo, idiom, syntax

日本語、四字熟語、慣用表現、意味論、文法

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval své vedoucí práce Petře Kanasugi, jež se mnou měla vždy obdivuhodnou trpělivost, a bez jejíhož rozhledu na poli lingvistiky bych téma nezpracoval, ani si ho nezvolil.

prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Obsah

Poznámky	5
Úvod	8
Co je Jodžidžukugo	8
Původ jodžidžukugo	8
Neidiomatické jodžidžukugo	8
Idiomatické jodžidžukugo	10
Míra idiomatickosti	14
Výzkum	16
Funkce	17
Idiomatickosti	18
Poměrná zastoupení	18
Dosavadní výzkum v oblasti	19
Výzkumný cíl	23
Znaky kvality a substance	24
Definice číselného znaku	25
Vliv míry idiomatickosti na vnitřní usouvztažnění	27
Ekvivalentní konstelace	28
Komparativní konstelace	31
Neutrální konstelace	34
Dynamická konstelace	38
Statická konstelace	39
Usouvztažnění	45
Závěr	53
Použitá literatura	55
Seznam příloh	56

Poznámky

Poznámka k transkripci

V práci používám výhradně českou transkripci pro přepis japonštiny a pinyin pro výslovnost čínštiny.

Při přepisu čínských znaků využívám moderní zjednodušenou čínštinu pro snazší odlišitelnost od japonštiny. Japonská vlastní jména neskloňuji.

Poznámka k prezentaci jodžidžukugo

Čtyřznakové složeniny uvádím v celé práci kvůli přehlednosti v jednotných tabulkách, jež vždy obsahují tyto části: vlastní čtyřznakovou složeninu, český přepis jejího čtení, doslovný překlad, význam, slovní druhy, jejichž funkci je složenina schopna plnit a výskyt ve vzorku jmenovaného korpusu. Neuvádím zde další možné informace a to z několika důvodů. Předně vyjmenování všech atributů a informací ke složenině by bylo vyčerpávající a nepřehledné. Dále pak některé další vlastnosti, jako například idiomatičnost jsou metodologicky problematické a mohly by být zavádějící.

ukázka prezentace jodžidžukugo

一生懸命			
čtení:	iššó-kenmei		
překlad:	celý život + nadšení		
význam:	ze všech sil		
sl.druh	adj-na,n-adv,n	výskyt	2169

Poznámka k použitým pojmům

Pro orientaci ve slovních druzích využívám těchto ustálených anglických zkratk **CITACE**. Tento systém je podle mého názoru nejjednodušší a nejpřehlednější možný. Používám následující zkratky.

zkratka	význam	japonsky	japonské čtení
adj	adjektiva	形容詞	keijóši
adv	příslowce	副詞	fukuši
adj-na	“na” přídavná jména	形容動詞	keijódóši
adj-no	“no” přídavná jména	「の」形容詞	no keijóši
adj-t	“taru” přídavná jména	「たる」形容詞	taru keijóši
adv-to	“to” přídavná jména	「と」形容詞	to keijóši
exp	fráze, rčení	副詞節 慣用表現	fukušisecu kanjójhógen
int	citoslovce	間投詞 感動詞	kantóši kandóši
n	obecná podstatná jména	普通名詞	fucúmeiši
n-adv	příslowecná podst. jm.	副詞的名詞	fukušitekimeiši
n-t	časová podst. jm.	時相名詞	džisómeiši
vs	“suru” slovesa	さ変形動名詞	sahenkeidómeiši

*klasické formy *taru* a *to* kategorizují coby jejich moderní protějšky, tedy fukuši a keijódóši

Poznámka ke zkoumanému vzorku

Různí badatelé definují *jodžidžukugo* různě. Někteří se orientují čistě na idiomy, jiní zahrnují do *jodžidžukugo* veškeré čtyřznakové složeniny. Můj výběr je průřez vším, tak abych obsáhl co nejrozmanitější spektrum složenin a výzkum tak nebyl jednostranně zaměřený. Zkoumaný vzorek je prvních 300 složenin, která jsem vyhledal ve veřejně dostupných seznamech *jodžidžukugo*. Převážně pak z veřejného seznamu *Kandži Haitani ČESKÁ TRANSKRIPCE* na adrese <http://home.earthlink.net/~4jword/index3.htm>. Jeho kompilace čerpá z těchto pěti zdrojů:

1. Kenkyusha's New Japanese-English Dictionary, 5th ed. (CD-ROM)
2. Yahoo! Japan Dictionaries (Yahoo! 辞書) <http://dic.yahoo.co.jp/>
3. 田部井文雄 編 『大修館 四字熟語辞典』 大修館書店 2004
4. 日本漢字教育振興会 編 『漢検・四字熟語辞典』 1997
5. Jim Breen's WWWJDIC Japanese-English Dictionary (Monash University) OPRAVIT CITACI DO STANDARDNÍHO TVARU

Záměrně jsem nevybíral idiomatické či neidiomatické složeniny. Snažil jsem se o co možná nejobektivnější zkoumání celého fenoménu jodžidžukugo a nikoli jen jeho specifické podmnožiny či kategorie. Vycházím z premisy, že užší vymezení jodžidžukugo (v podobě seznamu z nějž čerpám) bude již jakousi přirozenou selekcí z celé škály užívaných jodžidžukugo a nebude obsahovat méně produktivní. Tudíž bude odrážet obecnou představu o termínu jodžidžukugo.

Poznámka ke korpusu

Vyvážený korpus současné psané japonštiny "Šónagon" 現代日本語書き言葉均衡コーパス
『少納言』

Knihy 書籍	1971-2005
Časopisy 雑誌	2001-2005
Noviny 新聞	2001-2005
"Bílé knihy" 白書	1976-2005
Učebnice 教科書	2005-2007
Reklamy 広報紙	2008
"Yahoo! Čiebukuro" Yahoo!知恵袋	2005
"Yahoo!" Blogy Yahoo!ブログ	2008
Poezie 韻文	1980-2005
Právo 法律	1976-2005
Zasedání parlamentu 国会会議録	1976-2005

Použitý korpus může být pro potřeby jodžidžukugo poněkud zavádějící kvůli časovému vymezení korpusu, především pak poezie, jež je vymezena roky 1980-2005. Práce je orientována striktně na současnou japonštinu a čerpá především z období od 70 let do současnosti. Používaný korpus je sice reprezentativní, nicméně není samozřejmě zcela vyčerpávající, takže absolutní hodnoty výskytu daných složenin, především pak hojně se vyskytující nulová hodnota v políčku výskytu ve vzorku korpusu, nemusí zcela věrně odrážet jazykovou realitu.

Úvod

V úvodu se zaměřím na problematiku definice termínu *jodžidžukugo*. Popíši základní distinkci na *idiomatické* a *neidiomatické* složeniny. Dále osvětlím původ *jodžidžukugo* a jeho kořeny v čínské době *chéngyü*.

V následující kapitole “Výzkum” uvedu metodologii práce a hodnoty, na které jsem měřil. Seznámím čtenáře s dosavadním výzkumem v oblasti *jodžidžukugo* a svým výzkumným záměrem. Objasním termíny sémantických a kvalitativních znaků, stejně jako jedné jejich podmnožiny, znaků číselných. Poté se budu zabývat jednotlivými typy znakových konstelací. Rozvedu různé typy usouvztažnění a zaměřím se na poměrná zastoupení měřených kategorií zkoumaného vzorku. V závěru výzkumu popíši hypotetickou možnost využití principů funkce *jodžidžukugo* v oblasti informačních technologií.

Co je *Jodžidžukugo*

Obecně je termínem *jodžidžukugo* myšlena složenina sestávající ze 4 znaků.

Tato definice je ale vzhledem ke své velké šíři poněkud problematická. Nelze tvrdit, že každé čtyři k sobě patřící znaky jsou *jodžidžukugo*. 山田愛子 Jamada Aiko je například jméno a jako takové ho nelze brát jako *jodžidžukugo*. Problematický je už i samotný termín *jodžidžukugo* 「四字熟語」 a jeho překlad. Poslední dva znaky termínu totiž 「熟語」 *džukugo* mají význam “idiom”, tj. slova, jež nese skrytý význam, tedy takový, který nelze odvodit z jeho komponentů. Profesor Jeroen Bode z univerzity v Cukubě podotýká, že “není úplně nepřesné mluvit o *jodžidžukugo* jako o *idiomatickém* výrazu nesoucím určitou informaci, jež je známa většině populace”¹. Ani jeho definice však nezahrnuje veškeré čtyřznakové složeniny, které jsou označovány jako *jodžidžukugo*², a neodvratně vede k nutnosti oddělit *idiomatické* složeniny od složenin *neidiomatických*.

Původ *jodžidžukugo*

Japonská kultura byla silně ovlivněna vyspělou pevninskou Čínou. Vedle buddhismu a celé řady civilizačních vymožeností přišlo do Japonska i čínské písmo a spolu s ním i *idiomatické* složeniny

¹ BODE Jeroen, *Yojjūkugo in Modern Japanese* str.116

² Mám na mysli složeniny ve zdrojích ze kterých jsem čerpal.

成语 *pinyin*: *chéngyǔ*³. Znaky jsou totožné s japonským výrazem pro ustálenou frázi či idiom. Ve staré čínštině tyto idiomy slouží jako jakýsi průvodce čínskou kulturou⁴. Silně se váží na konkrétní historické události a jsou tak schopny pomocí čtyř znaků připomenout celý komplex událostí a myšlenek. Pouze však, má-li čtenář dostatečné vzdělání v této oblasti. V jistém smyslu jde o šifru. Pro neznalého čtenáře jsou to nahodile použité znaky, jež ho zavedou nejspíše úplně jinam, než k pravému smyslu textu. S trochou nadsázky jde *chéngyǔ* brát jako jakýsi ezoterický hypertextový odkaz, jež zasvěcenému nabízí přístup k obrovskému množství informací, které však již posluchač musí znát. Nejspíše z tohoto důvodu se jich v moderní čínštině mnoho nedochovalo. Některá se však udržela a zlidověla natolik, že se uchytila i v sousedním Japonsku. Jako příklad si uveďme

<h2>四面楚歌</h2>			
čtení:	šimen-soka		
překlad:	čtyři strany + bič/třtina/prut + píseň		
význam:	bezvýchodná situace		
sl.druh	exp	výskyt	41

Váže se k bitvě o Gaixii (202 př.kr.) v rámci sporu dynastie Han⁵ a Severního Chu⁶, jež skončilo drtivou porážkou Chu. Nebudeme zabíhat do detailů, důležitý je zde především plán generála Liu Banga, jež v závěrečné fázi bojů poručil Hanskému vojsku zpívat posmutnělou píseň o rodné domovině nepřátelského vojska Chu. Ve vojácích to vzbudilo stesk po domově a značně podlomilo jejich morálku. Další sloky písně mluvili o faktu, že celé Chu je již beztak obsazeno. Vojáci Chu se začali vzdávat a odcházet z tábora. Jejich velitel Xiang Yu se je snažil zadržet avšak marně. Tu noc navíc jeho žena pod vlivem písně z pocitu marnosti spáchala sebevraždu. Vojska Chu byla potupně zlomena a rozprášena.

Tato Liu Bangova válečná lest pak vešla obecně v povědomí coby symbol naprosto nevyhnutelné porážky a zcela bezvýchodné situace, kdy se člověk ocitá v dokonalém obklíčení nepřátel a nemá vůbec naději na jakýkoli zvrát.

Dalším příkladem může být složenina goecu-dóšú.

³ Stejně jako Japonsko i Korea je silně ovlivněna kulturou *země středu* a přejala čtyřznakové složeniny jež nazývá sadžasungoh 사자성어. Kdysi psány čínskými znaky handža, dnes již psány hangeulem.

⁴ Velkým zdrojem *chéngyǔ* jsou *Čtyři velká mistrovská díla* 四大名著 *Sìdàmíngzhù*

⁵ 汉朝 *Hàn Cháo* 206př.kr. - 220n.l..

⁶ 楚 1030-223 př.kr.

<h1>吳越同舟</h1>			
čtení:	goecu-dóšú		
překlad:	dělat něco pro překročení, projetí + stejná loď		
význam:	zapřísáhlí nepřátelé mimořádně spolupracují v nouzi		
sl.druh	exp	výskyt	9

U této složeniny si můžeme všimnout, že ze znaků lze do nějaké míry tušit skutečný význam složeniny. Zajímavostí však je, že znaky 吳越 *goecu* nesou v čínštině i jiné významy než pouze *za účelem překročení* (navíc nutno podotknout, že v japonštině tato dvojnaková složenina neexistuje). Pohlédneme-li se po původu složeniny až k Sun-c'iho⁷ *Umění Války*, zjistíme, že znak 吳 reprezentuje království Wu⁸ a 越 značí Vietnam. Spojeno v japonském čtení *goecu*, odkazujena období Válčících států, kdy proti sobě stáli království Wu a Yue. Znak království Yue je totožný se znakem pro Vietnam. Ve třicátém verši *Umění Války* se píše následující:

*Tvrdím, že i vojsko může být jako tento had.
Muži země Wu a muži země Yue jsou k sobě nevraživí,
ale plaví-li se přes řeku v jedné loďce a překvapí-li je bouře,
pomáhají si navzájem jako levice a pravice.*

Dobrat se k původu idiomů není vždy úplně jednoduché a často se nabízí více výkladů. Otevřenost interpretace velkého počtu složenin otevírá dveře spekulaci o nějaké míře idiomatičnosti většiny z nich. Problematika prahu a míry idiomatičnosti je však podstatně komplikovanější. Předně nelze mluvit o bipolaritě a prahu idiomatičnosti. Definice, které se nabízejí jsou natolik relativní a rozvláčné že nelze mluvit o prahu, nýbrž pouze o míře idiomatičnosti.

⁷ 孙子 *Sūnzǐ* 544 př. n. l. – 496 př. n. l. Legendární strateg a vojevůdce státu *Wu*. Autor jedné z prvních strategických příruček *Umění Války* 孫子兵法.

⁸ království Wu v Číně existovalo několikrát. Prvně v době Válčících států, kdy existovalo též království Yue, které sice bylo na jihu, ovšem ne ve Vietnamu. Podruhé existovalo ve třetím století v době Třech království. Potřetí tento stát existoval v době Deseti království v desátém století. Navíc existovalo království, které se též jmenovalo Wuyue, to také existovalo v době Deseti království v desátém století. Znaky jsou samozřejmě ve všech případech stejné.

Neidiomatické jodžidžukugo⁹

Existují čtyřznakové složeniny, z jejichž komponentů lze jasně vyčíst jejich význam. Patří sem především čtyřznaková upozornění, adjektiva¹⁰, obecné názvy míst či období. Zde je několik příkladů.

宣伝効果			
čtení:	senden-kóka		
překlad:	reklama + efekt/výsledek		
význam:	vliv reklamy, dopad propagandy		
sl.druh	n	výskyt	40

屋内禁煙			
čtení:	okunai-kinnen		
překlad:	útroby domu + zákaz kouření		
význam:	zákaz kouření uvnitř		
sl.druh	n	výskyt	0

歴史小説			
čtení:	rekiši-šósecu		
překlad:	historie + román		
význam:	historický román		
sl.druh	n	výskyt	60

⁹ 不慣用的な四字熟語

¹⁰ souvisí s nízkou mírou vnitřního usouvztažnění, tudíž vyšší synsémantickou vazností viz. *Usouvztažnění vnější* str.48

日米関係			
čtení:	ničibei-kankei		
překlad:	Japonsko-USA + vztah		
význam:	japonsko-americké vztahy		
sl.druh	n	výskyt	189

四字熟語			
čtení:	jodži-džukugo		
překlad:	čtyři znaky + idiom		
význam:	japonská čtyřznaková složenina		
sl.druh	n	výskyt	35

Idiomatické jodžidžukugo¹¹

Idiomatické jodžidžukugo je složenina čtyř znaků, jejíž význam ze samotných znaků jasně nevyplyvá. Pro jeho nalezení je zapotřebí být obeznámen s určitou historickou či jinou realitou a být si vědom jejich vazby na složeninu. Krásným příkladem vysoce idiomatické složeniny je *kaden-rika*

瓜田李下			
čtení:	kaden-rika		
překlad:	melounové políčko + prostor pod švestkou ¹²		
význam:	Vyvaruj se situací, kde by mohla tvá pověst utrpět		
sl.druh	exp	výskyt	0

¹¹ 慣用的な四字熟語

¹² Japonská švestka *Prunus Saliciana* スモモ.

Na první pohled je zde patrný výrazný rozpor mezi významem jednotlivých částí a celkovým významem. Mezi doslovným a idiomatickým

významem budeme jen těžko hledat nějaké pojítka. Melounové pole nemá s naší pověstí společného zhora nic, stejně tak bluma nám neradí čeho se vyvarovat. Tato složenina je velmi silně vázána na japonské¹³ prostředí starověku, potažmo místní stravování. Japonské stolování stylu *kaiseki rjōri* 会席料理¹⁴ považuje, oproti západním kulturám, za hlavní jídlo rýži. Ta je obklopena množstvím příloh v podobě nakládané zeleniny, ryb, masa a podobně. Přílohy v japonsku doplňují příjem živin, na něž samotná rýže nestačí. Bohatost stolu zde určují ony přílohy. Meloun i švestka

jsou šťavnaté a sladké plody plné chuti. Jsou proto vítaným obohacením jídelníčku a jako takové tedy cenné.

K této složenině je vázán příběh o dvorském úředníkovi, jež se jednoho dne vyšel kochat ovocnými sady. Zastavil se pod švestkou a hledě do kraje si rovnal svou úřednickou čapku. V tom přiběhl zahradník a osočil jej, že švestky loupí a cpe si je pod čepici, ježto jeho silueta tomu napovídala. Úředník se vylouval a hájil, ale pak raději odešel. Kochal se dále, až se zastavil u melounového políčka, anžto si potřeboval upravit obuv. V ten moment k němu přiběhl zahradník a nařkl jej, že z pole loupí.

Příběh je spíše sérií výjevů, jež se snaží popsat možnost padnutí stínu pochybnosti na člověka, jež se pohybuje poblíž hodnotných věcí. Třebaže jen omylem, jeho pověst může být pošramocena. V přeneseném významu nabádá tento idiom ke stranění se všeho, co na člověka může vrhnout špatné světlo. Významová propast mezi melounovým políčkem se švestkovým stromem a snahou vyvarovat se aktivit, které mohou poškodit pověst člověka, je obrovská a značí vysokou míru idiomatickosti. Jako další příklad vysoké míry idiomatickosti si můžeme uvést slavný čtyřznakový idiom pocházející z Číny.

<h2>三人成虎</h2>	
pinyin:	<i>sān rén chéng hǔ</i>
překlad:	tři lidé dělají tygra
význam:	Tisíckrát opakovaná lež je pravdou

¹³ Drtivá většina japonských jodžidžukugo je odvozena z čínských čtyřznakových složenin *chéngyǔ*. viz. kapitola Původ jodžidžukugo.

¹⁴ <https://ja.wikipedia.org/wiki/会席料理>

Idiom se váže k příběhu o rozmluvě čínského úředníka státu Wei¹⁵, Pang Conga¹⁶ s králem, před jeho plánovanou cestou do státu Zhao¹⁷. Dle tehdejších záznamů¹⁸ se Pang Cong tehdy otázel krále, zda-li by čistě hypoteticky uvěřil určenému měšťanu, jež by před něj předstoupil a tvrdil, že na tržišti u řeky řadí tygr. Král údajně odvětil, že by mu jistě nevěřil. Pang Cong se ptal, zda-li by uvěřil, kdyby přišli s onou zprávou dva měšťané? Král odvětil, že by se nad tím začal podívat. “A kdyby onu tygří zvěst ohlásili tři lidé?” dotíral Pang Cong. “Pak bych uvěřil”, odpověděl král.

Význam je velmi podobný výroku Josepha Goebelse, prvního muže hitlerovi říšské propagandy, jež tvrdil “řeknete-li dostatečně velkou lež a budete ji častokrát opakovat, lidé ji začnou věřit”.¹⁹ Obraz tří lidí alarmujících před tygrem a koncept propagandy jsou od sebe vzdáleny natolik, že není možné se bez znalosti daného příběhu a jeho spojitosti se složeninou bezpečně k významu dostat. Takto vysoká idiomatická je však v japonských složeninách spíše výjimečná a týká se zpravidla jen složenin přejatých z čínské obdoby japonských jodžidžukugo, takzvaných *chéngyū*.

Míra idiomatické

Rozlišit zda-li je složenina idiomatická či nikoliv se v průběhu práce začalo jevit obtížné, neboť definice, podle které idiomatická určujeme, nám ne vždy umožňuje, respektive téměř nikdy neumožňuje s jistotou a exaktně určit, zda-li je či není daná složenina idiomatická. Kritérium pro neidiomatickou složeninu je možnost vyvodit význam pouze pomocí znaků. Tento pohled však není vždy jasný. V závislosti na obecném informovanosti čtenáře se může jevit význam stejné složeniny zcela jasný a složenina tedy neidiomatická, přestože jiný čtenář by ji, kupříkladu vzhledem ke své odlišné kulturní zkušenosti, za idiomatický považovat mohl. Ilustrujme si tuto problematiku na příkladech

一讀三嘆			
čtení:	ičidoku-santan		
překlad:	Jedno čtení + tři obdivná vzdechnutí		
význam:	čtení jež jednoho přivádí do obdivného úžasu		
sl.druh	n, vs	výskyt	0

¹⁵ 魏 starověký vnitrozemní čínský stát (403-225 př.kr.) za vládnoucí dynastie Zhou 周朝 (1046-256 př.kr.)

¹⁶ 龐蔥 poradce krále státu Wei

¹⁷ 趙 starověký stát na severu Číny (403-222 př.kr.)

¹⁸ 戰國策 Zhan Guo Ce, Strategie Válčících Států. Pojednává o strategiích a událostech v čínském *Období válčících států*, 5.-3.st. př.kr.

¹⁹ Bylo součástí Hitlerovi teorie tzv. *Velké lži*

<http://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/goebmain.htm>

Doslovná význam “jedno čtení a tři vzdychnutí” nám v samé podstatě objasňují význam složeniny. Nicméně použití číslic nás může zmást a svést z cesty. Proč právě tři? Nebylo by vhodnější použít *něčí čtení + velký úspěch*? Odkazuje složenina na jakousi dvorní slavnost se třemi vzdychajícími dvořany, již se snaží podlézat svému pánovi a přilepšit tak svému postavení? Na jedno čtení třikrát vzdychnout, přehánět obdiv? Nelze s přesností určit, zda-li jde o idiomatickou složeninu, protože i když je zde míra diskutability relativně vysoká, význam znaků je možné odvodit. a Jen není možné s jistotou říci, že se jedná právě o tento výklad.

二股膏藥			
čtení:	futamata-kójaku		
překlad:	dva rozkroky + mast		
význam:	Sedět na dvou židlích, sloužit oběma stranám		
sl.druh	n, vs, adj-na	výskyt	1

Spojení “dva rozkroky a jedna mast” dává samo o sobě smysl coby variace na naše rčení “sedět na dvou židlích”. Koncept není čistě japonský neb masti i rozkroky jsou lidstvu společné, nicméně zde lze vytušit určitou historickou reálii polních mastičkářů pravděpodobně z období válčících států. Už j samotný fakt, že je význam vyjádřen metaforicky vzbuzuje nutkání mluvit o idiomu, přestože žádné jiné (doslovné) smysluplné vysvětlení tento idiom nenabízí.

Existují i zvláštní případy, kdy je při tomto dělení nutné zohlednit okolnosti, kdy je složenina použita. V určitém kontextu mohou být složeniny záměrně použity v posunutém významu. Fungují pak jako jakási slovní hříčka, díky níž termín nabývá hlubšího rozměru s odkazem na všeobecně známý původní význam. Takovým příkladem je například následující složenina”

三位一体			
čtení:	sanmi-ittai		
překlad:	tři posty + jedno tělo		
význam:	trojice, svatá trojice		
sl.druh	n, no-adj	výskyt	166

Tuto složeninu s oblibou používal Koizumi Džúničiró²⁰ jako motto svého politického úsilí. Koizumi spojil svoji vládu s privatizací japonské pošty, decentralizací moci a finančními reformami. Tento program o třech bodech považoval za nesmírně důležitý a nebyl ochoten ustoupit ani z jediného bodu, ježto všechny tři se podle jeho názoru navzájem ovlivňují a jsou pro lepší budoucnost Japonska nezbytné. Důležitost, kterou připisoval provedení reform najednou, pak můžeme vysledovat právě v onom mottu, jež Koizumi razil. 三位一体 Tři body najednou. Právě díky Koizumimu má tento idiom v korpusu takto vysoký výskyt a jodžidžukugo se tak nevytrácí, třebaže zásluhou alternovaného významu.

S vědomím minimálně těchto dvou platných významů je ještě obtížnější přesně určit, zda-li je složenina idiomatická či nikoli.

Přesto v práci složeniny rozdělují na idiomatické a neidiomatické. Toto dělení je však silně subjektivní a čistě orientační. Práh pro uznání za neidiomatické je stanoven tak, že se nenabízí žádná **smysluplná významová alternativa znaků**. Toto kritérium je čistě subjektivní a poněkud povrchní, nicméně idiomatičnost jako kritérium kategorizace složenin se v literatuře často vyskytuje, a tak by bylo zavádějící se tímto dělením vůbec nezabývat.

Výzkum

Mým cílem v této části je shrnout dosavadní výzkum v oblasti čtyřznakových složenin jodžidžukugo, porovnat rozdílné přístupy ke kategorizaci i definici, analyzovat strukturu a vnitřní architekturu složenin samotných a zkoumat, jakou roli v čtyřznakových složeninách hrají tzv. *číselné znaky*. Výzkum se sestává z kvalitativní a kvantitativní části (příloha A). Při vlastní analýze jsem nejprve stanovil reprezentativní vzorek 300 jodžidžukugo, u kterých zkoumám následující faktory:

1) funkce	podstatná jména	名詞
	slovesa	動詞
	の přídavná jména	の形容詞
	nepravá přídavná jména	形容動詞
	příslovce	副詞
2) idiomatičnost		慣用句
3) konstelace	ekvivalentní	=
	komparativní	>
	neutrální	0

²⁰ 小泉 純一郎 87., 88. a 89. předseda japonské vlády v letech 2001-2006 (LDP)

dynamickou	D
statickou	S

4) výskyt

5) poměrná zastoupení
slovních druhů
typů konstelací
idiomatických složenin
nepoužívaných složenin

Funkce

Jakou funkci jsou ve větě schopny plnit, případně jsou-li schopny sami o sobě fungovat jako věta. Každá složenina může mít více funkcí. Jejich seznam následuje:

名詞	podstatná jména -zauímají roli podstatných jmen
動詞	slovesa -značí, že složeniny jsou schopny se vázat na pomocné sloveso ~する
の形容詞	の přídavná jména -jsou schopny nést funkci adnominálního rozvíjení pomocí partikule ~の
形容動詞	nepravá přídavná jména -jsou schopny nést funkci adnominálního rozvíjení pomocí partikule ~な
副詞	příslovce -jsou schopny nést funkci adverbálního rozvíjení

Idiomatičnost

Exaktně vymezuje je-li složenina idiomatičká či nikoli. Tato kategorie je však poněkud problematická s ohledem na neexistenci jakékoli funkční definice "idiomatického prahu". Výsledky jsou do jisté míry subjektivní, jak vysvětlím níže. Nicméně v oblasti výzkumu jodžidžukugo tento aspekt figuruje jako jeden z hlavních faktorů při kategorizaci. Nedovolil jsem si ho proto ignorovat.

Konstelace

V práci se zaměřuji na stavbu samotné složeniny. Rozlišuji mezi pěti konstelacemi, v závislosti na rozložení a vztahu níže popsaných typů znaků. Popisem jednotlivých konstelací se tedy budu zabývat později. Rozlišuji mezi konstelací

Ekvivalentní	=
Komparativní	>
Neutrální	0
Dynamickou	D
Statickou	S

Výskyt

S ohledem na časté zmínky o neužívanosti *jodžidžukugo* jako jazykového prvku v současné japonštině, měřím četnost výskytu každé složeniny v japonském korpusu Kotonoha Šónagon (viz. reference). V korpusu ověřuji též funkci složenin ve větě, jež často plně neodpovídá slovníkové informaci. Takovým příkladem je složenina

<h1>疾風迅雷</h1>			
čtení:	šippú-džinrai		
překlad:	hurikán + hromobití		
význam:	rychle jako blesk		
sl.druh	n-adv,n	výskyt	6

Podle slovníkové informace se jedná pouze o podstatné jméno. Nicméně ověřením výskytu v korpusu jsem zjistil, že složenina je použitelná i ve tvaru přídavného jména の²¹. Proto uvádím i všechny slovní druhy, které jsou doloženy v korpusu. Jazyk se totiž přirozeně vyvíjí a některé slova mohla nalézt nová uplatnění a funkce od doby sestavování slovníků. Jako návodný příklad si můžeme uvést naše sloveso “googlovat”. Uvedené slovně-druhovému zařazení se proto nemusí shodovat se slovníkovou definicí.

²¹ 加えてロッシュの指揮には隙がなく、弱点を見出しての疾風迅雷の用兵は華麗のひとつで、かくして不敗神話が確立してきたというわけだ。

Poměrná zastoupení

- 1) slovních druhů
s cílem zjistit jaký slovní druh u složenin jodžidžukugo dominuje
- 2) typů konstelací
s cílem zjistit jaká konstelace je pro složeniny nejpřirozenější
- 3) idiomatických složenin
s cílem zjistit jestli je jodžidžukugo převážně idiomatické či nikoliv
- 4) nepoužívaných složenin
s cílem zjistit jaké množství jodžidžukugo se již z moderní psané japonštiny vytratilo

Dosavadní výzkum v oblasti

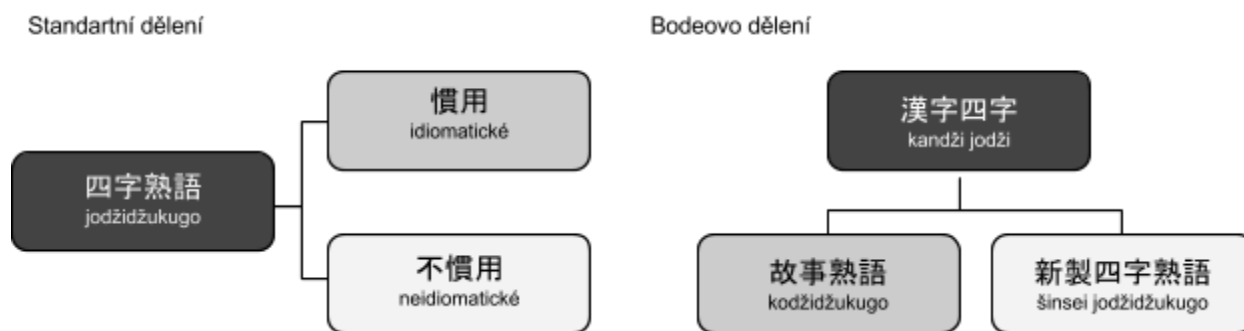
Zmínili jsme základní dělení jodžidžukugo na idiomatické a neidiomatické složeniny. Snaha o oddělení idiomaticky mělkých čtyřznakových složenin a vznešených potomků *chéngyŭ* je přítomná ve všech textech, jež se jodžidžukugo zabývají. Aglutinační povaha japonštiny je jedním z hlavních důvodů, proč je samotná definice jodžidžukugo tak komplikovaná²². Bode se snaží nalézt jinou cestu a nejprve shrnuje veškeré čtyřznakové složeniny pod termín **kandži jodži** 漢字四字 - kandži (čínské znaky) o čtyřech znacích. Tím nahradil nejasný japonský termín jodžidžukugo a zahrnul do něj všechny užívané čtyřznakové složeniny. Tuto množinu pak rozděluje na původní jodžidžukugo vycházející z *chéngyŭ*, které nazývá přiléhavě **kodžidžukugo** 故事熟語, totiž staré idiomy. Nově vzniklé čtyřznakové složeniny typu

<h1>飲酒運転</h1>			
čtení:	inšu-unten		
překlad:	opilost + řízení		
význam:	řízení v opilosti		
sl.druh	n, vs,	výskyt	204

²² Jde čistě o situace, kdy se ve větě ocitnou 4 kandži za sebou. Podle nejobecnější definice je jodžidžukugo 4 znaková složenina a tak by do této kategorie logicky měli spadat i jména a veškerá další náhodná čtyřznaková uskupení ve větě.

賞味期限			
čtení:	šómi-kigen		
překlad:	dobrá chuť, odměna chutí + časový rámeček		
význam:	expirační doba (best before...)		
sl.druh	n	výskyt	327

pak označuje jako **šinsei jodžidžukugo** 新製四字熟語 - . Jeho pojmová restrukturalizace přináší možnost exaktního zařazení složeniny do dané skupiny tak, aby s ní bylo možné dále pracovat. Nejasně zavedený a užívaný termín jodžidžukugo zcela vypouští.

Bodeův postup a úmysl je pochopitelný, nicméně kromě jasnější definice nepřináší jeho dělení nic nového a pouze upravuje obrysy a hranice předchozí definice.

Přestože se v Japonsku jodžidžukugo coby relativně velmi málo užívaný jazykový jev netěší přílišnému zájmu badatelů²³, uvedeme zde dva jazykovědce, jejichž pohled na tuto problematiku jistě stojí za zmínku.

Prvním z nich je Takahaši Masanobu²⁴. Jeho kategorizace staví do popředí kritérium **ninčido** 認知度, pomyslnou míru *povědomosti* složeniny při čtení. Tato *míra povědomosti* lze zjistit za pomoci dotazníků, což je nejčastější metoda, či za pomoci zkoumání korpusu. Bohužel neexistuje přesná definice jodžidžukugo a tak pomocí korpusu lze pouze ověřit výskyt, a i to je velmi zavádějící²⁵. Metoda dotazování je pak mnohem přesnější, avšak nedává celostní představu o "živosti" či používání jodžidžukugo v japonštině. I Bode zpracoval na jodžidžukugo anketní průzkum. Postupoval následovně. Narozdíl od Takahašiho, jež nechal respondentům, výhradně univerzitním studentům, jen 5 minut na vypsání všech složenin, které znají, nechal Bode respondentům 14 dní. Navíc pojal podstatně širší a rozmanitější vzorek respondentů. Byli zde například hasiči, či jednotky domobrany. Výsledky ukázaly, že jodžidžukugo je v

²³ Mám na mysli případy, kdy je pod pojmem jodžidžukugo mylně zahrnuta pouze idiomatická skupina, neboť přítomnost neidiomatických čtyřznakových složenin v japonštině nelze popřít.

²⁴ 高橋 雅延, 日本語四字熟語833語の熟知値

²⁵ Viz. poznámka k použitému korpusu

japonštině, alespoň pasivně, stále přítomné. Ne však v jakési kanonické slovníkové sestavě, ale je velmi silně vázáno na okolí respondentů, myšleno především zaměstnání. Je nabíledni, že u skupiny japonských testů vévodila složenina

一生懸命			
čtení:	iššó-kenmei		
překlad:	celý život + nadšení		
význam:	ze všech sil		
sl.druh	adj-na,n-adv,n	výskyt	2169

coby vazba na touhu po úspěchu při univerzitních testech a v těsném závěsu

一期一会			
čtení:	ičigo-ičie		
překlad:	jeden moment + jedno setkání		
význam:	příležitost jednou za život, nic se neopakuje, YOLO		
sl.druh	n, exp	výskyt	90

coby oslavný či smuteční přípitek ihned poté. U skupin hasičů, sborů domobrany či lékařů byla velmi četná složenina

以心伝心			
čtení:	išin-denšin		
překlad:	v porovnání se srdcem + přenos zprávy srdcem		
význam:	bez nutnosti mluvit, telepatie, perfektní souhra		
sl.druh	n, no-adj, exp	výskyt	49

Důvodem je bezesporu nutnost dokonalé souhry a fungování jako jeden celek, jeden velký organismus. Nicméně jasně dominuje *iššó-kenmei*, což potvrzuje i můj korpusový výzkum.

Bode shrnuje výsledky tak, že jodžidžukugo žije především v glosách každodenní činnosti. Kromě uvedených hesel uvádí 4 složeniny, jež jsou živě používány.

危機一髮			
čtení:	kiki-ippacu		
překlad:	nebezpečí + jeden vlas		
význam:	kritický moment, o vlásek		
sl.druh	n, no-adv, exp	výskyt	49

適材適所			
čtení:	tekizai-tekišo		
překlad:	vhodný talent + vhodné místo		
význam:	správný muž na správném místě		
sl.druh	n, exp	výskyt	69

油断大敵			
čtení:	judan-taiteki		
překlad:	nedbalost + velký nepřítel		
význam:	nedbalost/nepozornost/nepřipravenost je největší nepřítel		
sl.druh	n, exp	výskyt	30

臨機応変			
čtení:	rinki-óhen		
překlad:	vhodný talent + vhodné místo		
význam:	být flexibilní, dobře reagovat, schopnost improvizovat		
sl.druh	n, no-adj	výskyt	173

Bode dále uvádí zajímavou skutečnost, že složeniny, které on řadí do skupiny tzv. *falešných* jodžidžukugo, tedy přibližně ty, jež odpovídají kategorii *neidiomatické*, byly respondenty uváděny ve velmi malé míře. Konkrétně šlo o pouhých 44 položek od 240 respondentů²⁶. To vypovídá mnohé o japonském vnímání složenin jako takových a o faktu, že přes chaos, který ohledně složenin vládne v jazykovědných kruzích, mají Japonci v definici pojmu jodžidžukugo do velké míry jasno.

Další japonský badatel Muraki Šindžiró²⁷ se zajímá především o funkci složenin ve větě. Klasifikuje je dle jejich vaznosti na určitý větný člen. Rozlišuje zda-li se pojí na podstatná jména 名詞接続, příslovce 副詞接続, slovesa 動詞接続, nebo na partikule 助詞接続. Další podstatnou věcí je, že Muraki bezprecedentně narušuje strukturální integritu složeniny a dělí ji na dvě dvouznačkové složeniny a dále zkoumá, zda-li se jedná o jednotlivá slova 単語, či zda-li je složenina fráze 句. Přes tento inovativní postup si musíme uvědomit, že Muraki ve výsledku skončí s podobným výsledkem jako Bode, Takahaši a západní japanistika²⁸. Neustále řeší ten samý problém a to sice dělení na idiomatrické a neidiomatické složeniny. Neskládá-li se složenina ze dvou slov, je podle jeho teorie význam nejasný a zařadí ji do syntaktické kategorie fráze. V této kategorii, pak tím pádem mohou skončit i zcela neidiomatické složeniny jen proto, že se neskládají ze dvou formálně existujících slov. Jak zmíním dále, jsou to především jodžidžukugo s číselnými znaky. Přestože může být celkový význam ze znaků sebezpatrnější, těžko budeme ve slovnících hledat slovo pro osm hadů či tisíc polibků. V určitém smyslu nám může být přínosem kategorizace dle vazby. Problémem je však opět exaktnější vymezení použití, jak vysvětlím níže. Nejdůležitější na Murakiho práci je však odvaha v pravém smyslu slova analyzovat složeniny jodžidžukugo samotné.

Výzkumný cíl

Oproti drtivé většině všech lingvistickým forem ve všech jazycích světa²⁹ je jodžidžukugo výjimečné tím, že má naprosto přesně danou strukturu. Skládá se ze čtyř znaků, bez výjimek. Pomocí těchto čtyř znaků je schopno odvyprávět sáhodlouhé věty, ba celé příběhy. Stonásobky sebe sama. Rozluštění této schopnosti by mohlo mít zásadní dopad na současnou informatiku, kde binární zápis přestává dostačovat požadavkům doby³⁰. Dosavadní výzkum jodžidžukugo však nebyl zacílen tímto směrem. Nejde o to, kdy a v kombinaci s čím se používají nebo jak je kategorizovat, ale o výzkum jich samotných, jejich vnitřní logiky.

V dnešní době pracujeme s daty, jež zapisujeme pomocí binární soustavy. Ta pracuje s pojmy 1 a 0. Pomocí zdánlivě nekonečných řad variací těchto znaků jsme schopni podávat informace. Pro zápis čísla 9 potřebujeme v binární soustavě 5 znaků - 01001. Pět znaků tedy vyjádříme

²⁶ BODE, str. 130

²⁷ 村木新次郎、三四字熟語の品詞分類

²⁸ V japonských zdrojích jsem se setkal s pojmem idiom 「慣用句・慣用語」, nikoli však s primárním dělením na idiomatrické a neidiomatické složeniny

²⁹ s výjimkou *chéngyū* a *sajasungoh*

³⁰ Mám na mysli složité výpočty a simulace například v astronomii, grafice či meteorologii.

jeden. Vynakládáme obrovské úsilí na dešifrování informací pomocí co nejjednoduššího systému. To generuje obrovské objemy dat a nevyhnutelnou stagnaci vývoje tohoto šifrování (ve složitějších výpočtech a simulacích). Informací přibývá, systémy jsou stále komplikovanější, avšak komunikační struktura zůstává v podstatě stejná. Je to jako snažit se vysvětlovat teorii strun pomocí kouřových signálů. Vývoj procesorů již začíná stagnovat jednoduše kvůli tomu, že jsme již narazili na fyzické limity. Zjednodušeně řečeno, množství informací, které jsme schopni odvíjet během zlomku vteřiny je konečné.

Mým cílem je analyzovat jodžidžukugo jakožto kód. Poodhalit jeho vnitřní mechanismy a usouvztažňující logiku, tak abych byl schopen situaci obrátit a být schopen vyjadřovat mnoho pomocí mála. Dle mého dosavadního výzkumu jsou klíčem k této vnitřní logice *číselné znaky*. Ty jsou jednou z forem *kvalitativních znaků*.

Znaky kvality a substance

Ve čtyřznakových složeninách figurují dva základní funkční typy užití znaků. V samé podstatě jde o rozlišení mezi znakem, který nese substanci či téma, a znakem, jež definuje jeho kvalitu. Přeneseně a zjednodušeně lze hovořit o znacích, na něž se můžeme zeptat otázkami “co?” a “jaký?”. Ty jsou základní a jedinou stavební složkou čtyřznakových složenin. Substance nám určuje o čem se budeme bavit, uvádí nás do problematiky. Můžeme si ji představit jako číslo v rovnici. Číslo nese veškerou sémantickou hodnotu. Je absolutní. Kvalitativní znak můžeme definovat jako logický operátor, který číslo dále moduluje. Může mu přiřadit určitou hodnotu, negovat ho, násobit ho a dělat s ním i mnoho dalšího. Než si vysvětlíme hlubší vztahy ve čtyřznakové složenině, ukažme si, jak funguje tento vztah ve složenině dvojnakové. V principu pracujeme s jednoduchou rovnicí.

千	金		千 金
Q	S	=	Σ
tisíc	zlato		tisíc zlata
早	口		早 口
Q	S	=	Σ
rychlost	ústa		hbitá mluva

Vidíme, že *substance* zlato, je znásobena *kvalitou*- tisícem. Tudiž ve výsledku máme tisíc zlata. Způsob alternace substantivního znaku kvalitativním však není pouze násobení, je to jakákoliv kvalita přenesitelná na znak, jejíž aplikace je navíc často podmíněna dalším

usouvztažněním ve složeninách čtyřznakových. V takto jednoduchém fundamentálním vztahu pouze dvou znaků QS jde pouze o tu nejzákladnější formu usouvztažnění. Tato základní stavební dvojice (dále jen dvojice) prochází totiž podstatnějším usouvztažněním až později v kombinaci s druhou dvojicí, jak si ukážeme později. Vrátime-li se k dalším možnostem alternace kvality S, můžeme si pro lepší představu uvést některé z možností

無道	<i>mudó</i>	zápor
大尽	<i>daidžin</i>	velký
小僧	<i>kozó</i>	malý
内股	<i>učimata</i>	vnitřní

Kvalitativní znak nepodléhá architektuře žádného slovního druhu. Substance totiž nepojímá pouze formu podstatných jmen, ale i sloves. Budeme-li důkladní, můžeme dokonce říci, že nepojímá formu žádnou. Pouze nese význam. Tím pádem i kvalitativní znak musí být na toto připraven a být dostatečně univerzální. Být natolik oproštěn od formy, aby byl schopen poskytnout svou kvalitu obojímu. Rozvinout jak sloveso, tak podstatné jméno. Kvalita je esence adjektiv a adverbí. Kupříkladu přídavné jméno *rychlý* a příslovce *rychle* jsou jiné formy esence *rychlosti*, coby kvality. Esence pak sama o sobě v ryzí formě může být zpětně zase substancí. V podstatě jde o nahrazení vztahu podmět přísudek, přičemž onu činnost ve složeninách máme ukrytou v usouvztažnění dvou dvojic.

Definice číselného znaku

Pro potřeby výzkumu je nutné definovat význam pojmu číselný znak. Termín číselný znak je třeba chápat v širším slova smyslu než jen pouhé číslo. Jde o jeden z typů kvalitativního znaku. Jak již bylo řečeno, nejedná se pouze o nositele absolutního ČÍSLA (1, 2, 3,...) nýbrž i o logické operátory, jež nám umožňují vytvářet vztahy a usouvztažnění. Znak však není pouze logickým operátorem nebo pouze nositelem hodnoty. Častokrát je číselný znak schopen zastávat obě funkce současně, absolutní a relativní. Uvedme si jednoduchý příklad.

一石二鳥

čtení:	isseki-ničo		
překlad:	jeden kámen + dva ptáci		
význam:	dvě mouchy jednou ranou, vyřešit více věcí najednou		
sl.druh	n	výskyt	147

Znaky 一 a 二 v tomto případě nemají pouze funkci vyjádření absolutní hodnoty, nýbrž i poměru jeden k druhému. Jeden je větší než druhý. Dvě je více než jedna. Tento vztah je pro architekturu čtyřznakové složeniny esenciální a podstatně důležitější než absolutní hodnota čísla samotného. Číselným znakem je pak myšlena duální povaha znaku, jakožto nositele absolutní i relativní hodnoty. Absolutní hodnota čísla nám vystaví složeninu jakožto materii, nicméně bez celkového významu a usouvztažnění. V absolutním významu by nám 一石二鳥 podávalo jen stručnou informaci o jakési pravděpodobné existenci kamene a dvou ptáků. Pokud však nebudeme chápat čísla absolutně nýbrž relativně, dostaneme se ke vztahu obou.

— < =

V nejjednodušším významu malý-velký, respektive málo-hodně. Tento vztah nám poté umožní uchopit usouvztažnění obou dvojic znaků. Jejich relativní koncept, jež určuje právě onu jejich vzájemnou relaci. Rozdíl oproti absolutnímu vnímání si můžeme demonstrovat na substituci absolutního čísla u ptáků.

一石三鳥 jeden kámen, tři ptáci,
一石千鳥 jeden kámen, tisíc ptáků.
一石万鳥 jeden kámen, deset tisíc ptáků

Zatímco absolutní přístup nám vykresluje scénérii kamene kolem něhož se množí ptáci, relativní význam zůstává stejný. Stále jde o vyřešení **více** věcí **“jedním tahem”**, vyřešení více věcí málo věcmi. Lze namítnout, že s rostoucí absolutní hodnotou čísel narůstá váha a důležitost, tím pádem se mění i význam či užití, nicméně to není pravda. Absolutní čísla v jazyce hrají jen pramalou roli a pro pohodlí využíváme místo nich zástupné symboly jako “mraky lidí”, “spousta želviček”, “moře letáků” etc. spíše než exaktní vyjádření, jež beztak nemáme vždy k dispozici jen. Spíše nežli absolutní hodnota či adekvátnost průměru jde o jakýsi sémantický směrový vektor toho, co chceme vyjádřit. Není pak rozdílu, řekneme-li že na zemi byl oceán letáků, nebo jen moře. Vždy víme, že jich tam nebylo málo³¹. Neboli, snažíme

³¹ Samozřejmě i z hlediska kognitivní lingvistiky především číslice do jedné pěti mají speciální význam a jsou vnímány v určité antropologické vazbě s ohledem na dvě ruce, pět prstů atd. (viz. VAŇKOVÁ)

se upozornit na fakt, že je jich na zemi více než je běžné, Číselný znak je tímto vektorem, logickým operátorem, jež nám slouží k základní orientaci v prostoru a následně jejímu usouvztažnění s druhým číselným znakem.

Číselné znaky se však neomezují pouze na poměr více či méně, ale vyjadřují i řadu dalších poměrů jako rovnost, opakování atd. Tyto znaky se seskupují do významových množin dle sdílené významové funkce. Oporou pro vytváření množin je mi především antropocentrická kognitivní lingvistika reprezentovaná Markem Johnsonem, Georgem Lakoffem a Annou Pajdzinskou, především pak koncept sémantických primitiv Anny Wierbiczské. Wierbická se snaží najít a pojmenovat dále významově nedělitelné prvky, které mají jazyky společné a které tvoří de facto základ komunikace. Tyto pak sdružuje do 16ti kategorií³² dle funkce. Podobným způsobem se dá sestavit několik množin číselných znaků dle funkce, tak aby bylo možné substituovat znaky z jedné množiny, aniž bychom změnily její význam viz.(一石二鳥 / 一石万鳥), neboli sestavit množiny pro negování, repetici, multiplikaci a další. Vytvořit jakousi formu japonsko-centrického modelu sémantických a kvalitativních primitiv. Zjednodušit celý systém tak ,aby bylo možné jasněji číst skutečné funkce číselných znaků ve složenině. Například takto

> 千、二、三、上、高、大、万、全、皆

= 同、一、平、合、必 (+stejně znaky v konstelaci 1 a 3)

< 短、下、半、不、未、低、小、無、異 (+異字同訓³³)

Vliv míry idiomatičnosti na vnitřní usouvztažnění

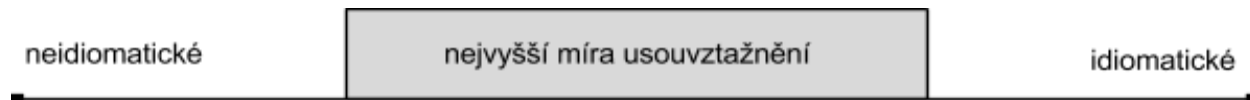
Jak již bylo řečeno, kategorizace jodžidžukugo spočívá často v dělení na idiomatické a neidiomatické složeniny a to i přesto, že exaktní dělení do těchto kategorií není prakticky možné, protože vždy jde spíše o míru idiomatizace. Z tohoto úhlu pohledu se může zdát toto dělení zbytečné, přesto však je idiomatičnost důležitá, jelikož právě ona je klíčem k možnosti vyjadřovat tak obrovské množství informací tak úspornými prostředky. Problém je, že setkáme-li se s plně či vysoce idiomatickou složeninou, není jí možné bez znalosti jí samotné pochopit. Vysoká míra idiomatičnosti odkazuje na další informace. Oproti tomu nízká až žádná míra idiomatičnosti pro nás není příliš zajímavá, jelikož nemá schopnost vyjádřit větší množství informací.

³² GODDARD 2002

³³ idžidókun, různé kandži se stejným japonským čtením a povětšinou i stejným významem.

一日二日			
čtení:	ičiniči-fucuka		
překlad:	jeden den + dva dni		
význam:	den, dva		
sl.druh	n	výskyt	28

Takto fádňní složenina předává vskutku jen součet významů jednotlivých znaků a kromě přidaného významu nejistoty neobsahuje téměř žádné usouvztažnění, jež by bylo schopno vytvořit další význam. Zcela neidiomatické složeniny (tačiiri-kinši) proto nejsou předmětem výzkumu, jelikož kromě součtu významů jednotlivých znaků nic nenabízí. Předmětem výzkumu jsou složeniny, jejichž význam se dá za určitého úsilí odvodit, ale není prvoplánově patrný. Jde právě o ty složeniny, u kterých je sporné, zda-li jsou, nebo nejsou idiomatické.

Takové složeniny totiž mají potenciál vyjádřit obsáhlou informaci pomocí dvou prostředků - použitých **znaků** a **konstelace**. Znaky nesou význam, konstelace pak určuje jejich usouvztažnění.

Jodžidžukugo lze dělit dle rozložení S a Q znaků na 5 základních typů, které označují s příslušným symbolem. Ve zkoumaném vzorku se vyskytují v tomto proporčním zastoupení.

konstelace	symbol	proporční zastoupení
ekvivalentní	=	15%
komparativní	>	14,7%
neutrální	0	8,3%
dynamické	D	46%
statické	S	16%

Ekvivalentní konstelace

Ekvivalentní konstelace je značena =. Jde o konstelaci, kdy kvalitativní znaky v liché pozici stojí vůči sobě v rovnováze. Jinými slovy stejný kvalitativní znak se opakuje na pozici 1 a 3. Na první pohled se může zdát, že se jedná o nepřiměřeně úzkou definici, nicméně tato skupina je vzhledem ke svému vysokému počtu v rámci jodžidžukugo zcela jistě nezanedbatelná. Navíc tato konstelace velmi jasně klade vztah mezi své substantivní znaky a definuje, že si ony substance jsou rovny.

Vyjadřují že příslušná S mají stejnou hodnotu a jsou určitým způsobem v rovnováze. Usouvztažující rovina funguje na principu zmíněného dialogu = otázky a odpovědi. První dva znaky uvádí otázku, na kterou chceme získat odpověď, přičemž druhé dva na ni odpovídají. Tento vztah nám vykresluje nejrůznější druhy usouvztažnění první a druhé části coby podmínky, uvedení do určité otázky a odpovědi na ní. Tento princip otázky a odpovědi je v zásadě totožný u všech konstelací až na neutrální. Podívejme se na jednoduchý příklad složeniny vyjadřující monogamii. Jeden muž - jedna žena. Co se týče jednoho muže → jedna žena.

一夫一婦			
čtení:	ippu-ippu		
překlad:	jeden muž + jedna žena		
význam:	monogamie		
sl.druh	n, no	výskyt	48

Další příklad je významově podobný našemu rčení “*nic není zadarmo*”, vše má dvě stránky. V přeneseném slova smyslu vyjadřuje principy *jin* a *jang*, rovnováhu dobra a zla, kladu a záporu. Oběma S znakům přikládá stejnou hodnotu a staví tak mezi ně pomyslné rovnítko.

一利一害			
čtení:	ičiri-ičigai		
překlad:	jeden profit + jedno zranění		
význam:	mít klady i záporu		
sl.druh	n	výskyt	1

Následující složenina *ičigo-ičie* je jedním z nejpoužívanějších *jodžidžukugo*³⁴, přestože má dle korpusu výskyt jen 90. Důvodem je zřejmě jeho poměrně široký význam a možnosti použití. Staví do rovnováhy jeden moment a jedno setkání. Číselné znaky jsou zde brány jako relativní, mají pouze usouvztažňující funkci a tak je lepším překladem: co moment, to setkání. Tím se vyprostíme z absolutního významu číselných znaků a můžeme složeninu brát jako poměr. V tento moment probíhá jedno setkání, další moment jiné. To první se nebude opakovat. Nic se neopakuje. *ičigo-ičie* je parafrází na Herakleitovo rčení “nikdy nevstoupíš dvakrát do stejné řeky”. V tomto kontextu se často používá i ve smyslu pobídky k užívání života, neboť tento moment/setkání se již nebude opakovat. První záznamy o něm datují do 16. století, kdy působil mistr čajového obřadu Sen no Rikjú. Čajový obřad byl často příležitostí pro setkání a přestože měl velmi rigidní a jasně definovaná pravidla, zdůrazňoval mistr Sen jedinečnost každého obřadu. Původní forma rčení neměla formu *jodžidžukugo* ale šlo o větu 一期に一度の会のよう に “*ičigo ni ičido no e no jó ni*³⁵”. Fenomén zkracování a formování *jodžidžukugo* z již existujících konceptů je poměrně častý (viz. kapitola “tvorba *jodžidžukugo*” str. 43).

<h1>一期一会</h1>			
čtení:	ičigo-ičie		
překlad:	jeden moment + jedno setkání		
význam:	příležitost jednou za život, nic se neopakuje, <i>carpe diem</i> , “YOLO ³⁶ ”		
sl.druh	n, exp	výskyt	90

Ekvivalentní konstelace nenaznačuje pouze rovnováhu, ale je schopna určit například i rozmezí “*od-do*”, Tak jako v následující složenině.

<h1>一伍一什</h1>			
čtení:	ičigo-ičidžů		
překlad:	jedenkrát 5 + jedenkrát 10		
význam:	od 5 do 10, celý příběh, všechno		
sl.druh	n	výskyt	0

³⁴ Dle Bodeovy ankety se *ičigo-ičie* objevuje ve všech kategoriích a je tak zcela nepopíratelně stále živé v mluvené japonštině.

³⁵ Varley, H. Paul; Kumakura, Isao (1989). *Tea in Japan: Essays on the History of Chanoyu*. University of Hawaii Press. p. 187. ISBN 9780824817176.

³⁶ Zkratka anglického rčení “You Only Live Once”, významově blízké *carpe diem*.

či souřadící³⁷ vztah dvojic “to i to”

一語一句			
čtení:	ičigo-ikku		
překlad:	jedno slovo + jedna fráze		
význam:	každé slovo i každá fráze, každé slovo textu		
sl.druh	n	výskyt	12

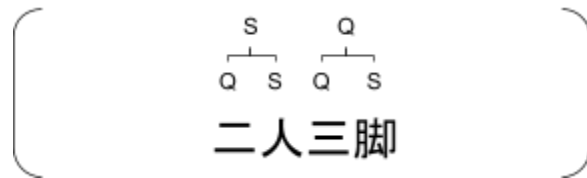
Komparativní konstelace

Další konstelace je komparativní. Funguje na naprosto stejném principu jako ekvivalentní, jen s tím rozdílem, že dva Q znaky na pozicích 1 a 3 nejsou v rovnováze. Jeden je větší, druhý menší či naopak.

二人三脚			
čtení:	ninin-sankjaku		
překlad:	dva lidé + tři nohy		
význam:	kooperace, společnými silami něčeho dosáhnout		
sl.druh	n, adv	výskyt	95

Tato složenina odkazuje na společenskou zábavu skákání přes překážky ve dvojicích. Dva lidé si sváží nohu jeden k druhému a jednu pak mají společnou. Dva lidé o třech nohách jsou pak k dosažení cíle nuceni spolupracovat. Nerovnováha číselných znaků odkazuje na určitou abnormalitu. První dva znaky opět stanovují situaci ve které se pohybujeme (otázku), zatímco druhé dva znaky na ni odpovídají (princip dialogu). U komparativní konstelace můžeme pojmenovat vztah dvou dvojic.

³⁷ [https://cs.wikipedia.org/wiki/Spojka_\(slovn%C3%AD_druh\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Spojka_(slovn%C3%AD_druh))

Znaky samy o sobě mají buď funkci **substantiva**³⁸ nebo určení její **kvality**. Dále pak ale lze oba dva tyto základní stavební kameny usouvztažnit a utvořit tak jeden koncept. Watanabe tímto konceptem popisuje utváření věty v japonštině. Popisuje rozvíjející dikci (tendžo 展叙), jež je ve finále vždy zakončena jednotlicí mdikcí a modalitou coby posledním článkem možnosti rozvíjet výpověď. Nicméně za tímto vším může existovat ještě partikule と s funkcí shrnutí a usouvztažnění do jednoho konceptu. Celou větu, plně rozvinutou a zakončenou modalitou poté můžeme použít jako prostou matérii. V principu ji lze chápat jako jakési citování předchozí věty či matematicky, jako uvození obsahu do závorek, tedy vytvoření pojmu, se kterým dále pracujeme jako s celkem a nedělíme ho na jednotlivé komponenty. Tento princip je přítomný i zde. Naznačuje určitou možnost hierarchické struktury znaků. Kromě významu samotných znaků mají význam i dvouznakové složeniny. (Ve finále i samotné jodžidžukugo funguje jako jeden celek s určitou funkcí a vazností ve větě (viz. Muraki str. 22.)) První dvojice určuje prostředí, kterým se budeme zabývat. Určí matérii, které poté druhá část složeniny deklaruje určitou kvalitu. Dva lidé (S) o třech nohách (Q).

Tento vztah je velmi dobře vidět na následující složenině, kde je vzájemný vztah obou dvouznakových složenin jasně patrný coby příčina a důsledek. Právě tento vztah **vnitřního dialogu**, otázky a odpovědi, je základním principem usouvztažnění jodžidžukugo.

一罰百戒			
čtení:	ičibacu-hyakkai		
překlad:	jeden trest + sto varování		
význam:	exemplární trest		
sl.druh	n, exp	výskyt	6

Dalším typem usouvztažnění v této konstelaci může být pouhé přiřazení kvality dané substancí jako v následujícím případě.

³⁸ Shodné s Watanabeho funkcí "prezentace látky"

<h1>一字千金</h1>			
čtení:	ičidži-senkin		
překlad:	jeden znak + tisíc zlata		
význam:	slovo velké hodnoty		
sl.druh	n, exp	výskyt	6

Je-li usouvztažnění tvořeno pomocí čísel, je poměrně snadné určit typ jejich usouvztažnění. Nicméně vztah dvou Q může být vyjádřen i abstraktnější formou číselného znaku.

<h1>一枚上手</h1>			
čtení:	ičimai-uwate		
překlad:	jeden list (papíru) + dovednost		
význam:	být o třídu výše		
sl.druh	n,	výskyt	20

Druhá dvojice (上手) je sama o sobě existujícím slovem, přesto ho však budeme brát jako dva znaky a usouvztažňovat je odděleně. 上 je ideogram s významem "nahore". Významová škála v této oblasti je velmi široká a zastupuje i daleko abstraktnější obecně platné antropomorfní významy. Základní distinkci "nahore a dole" provázanou dále s vnímáním dobra a zla, světla a tmy³⁹. V obecném popisu jej můžeme chápat jako Q znak vyjadřující kladnou hodnotu a 下 jeho protějšek s významem dolů jako znak záporný. V porovnání Q znaků v této složenině tedy namísto absolutního vztahu dvou čísel vidíme jen, že kvalita druhé složeniny je *větší*. Nevíme jaká a není to důležité, máme stanoven relativní vztah. Znaků, které vyjadřují klad je více a tvoří celou rozmanitou množinu⁴⁰.

Jiným příkladem použití číselného znaku namísto samotného čísla může být složenina ittai-zentai.

³⁹ VAŇKOVÁ, NEBESKÁ, Co na srdci to na jazyku, str.63

⁴⁰ 良, 為, 宜, 善, 利, 益, 幸, 福, 豐, 富 etc. případně kontrastivně 上, 高, 大, 万 etc.

一体全体

čtení:	ittai-zentai		
překlad:	jedno tělo + všechna těla		
význam:	"Co to proboha?!" "Proč proboha?" "Kdo k čertu?"		
sl.druh	exp, adv, adj-no, n	výskyt	32

Zde máme postaveny proti sobě stejné S znaky a Q zde tedy určuje kvalitu jež má tento znak v různé konstelaci. Vzhledem k tomu, že se jedná o stejné znaky, může kvalitativní znak pouze stanovit určitý rámec znaku S. V tomto případě jde o rozsah. Ten je stanoven od 1 (一) po všechny (全). Jde o rozšířenou formu pojmu 一体, který je obdobou českého "pro všechno na světě...".

Narazil jsem i na příklady, kde je těžké určit, jedná-li se o komparativní či dynamickou konstelaci. Ta je tvořena dvěma usouvztaženými dvouznačnými složeninami. Jde o případy, kdy sice v pozici znaku Q stojí číselný znak zastupující určitý koncept, nikoli však číslo, které nese absolutní hodnotu. V takovém případě o konstelaci rozhoduje, zdali 3. a 4. znak jsou samy o sobě dohromady slovem či nikoli. Je-li slovem, jde o dynamickou konstelaci, jelikož proti sobě stojí dvě usouvztažená slova. Není-li slovem, jde tedy o S rozvinuté pomocí Q, tudíž jde o usouvztažení mezi 1. a 3. Q. Příkladem může být

一定不變

čtení:	ittei-fuhen		
překlad:	jedno rozhodnutí + žádná změna		
význam:	neměnný plán,		
sl.druh	n	výskyt	13

Dokonalá ilustrace rozdílu mezi ekvivalentní a komparativní konstelací je vidět na srovnání výše uvedené monogamie (一夫一婦 str.29) a níže uvedené složeniny vyjadřující polygamii.

一夫多妻			
čtení:	ippu-tasai		
překlad:	jeden manžel + mnoho žen		
význam:	polygamie		
sl.druh	n, adj-no	výskyt	77

Neutrální konstelace

Neutrální konstelace má označení 0. Jde o konstelaci, která neobsahuje usouvztažnění v pravém slova smyslu a její komponenty jsou pouze nositeli určité hodnoty. Jde zpravidla o výčet znaků jejichž společný význam odpovídá jejich "součtu" významů jednotlivých znaků. Jedná se o neidiomatické jodžidžukugo.

衣冠束帯			
čtení:	ikan-sokutai		
překlad:	starověké kimono + obřadní dvorní šat		
význam:	úplný japonský dvorní šat tradičního stylu		
sl.druh	n,	výskyt	14

Právě díky čistě informativnímu charakteru a neschopnosti vyjádřit více, než součet svých komponentů jsou neutrální jodžidžukugo zpravidla pouze podstatná jména. Nevyjadřují žádné koncepty, situace či vztahy, pouze substanci.

Zařazení do neutrální konstelace je podmíněno primárně absencí usouvztažnění. Proto do této kategorie patří i uměle nastavené složeniny, jež k sobě navzájem nemají žádný vztah, ale zpravidla jsou stejného významu a jen zdůrazňují průsečík významu jež mají společný.

切磋琢磨			
čtení:	sessa-takuma		
překlad:	být precizní + uhlazovat + uhlazovat + uhlazovat		
význam:	zdokonalovat a kultivovat charakter studiem / tvrdou prací		
sl.druh	n, vs	výskyt	77

哀訴嘆願			
čtení:	aiso-tangan		
překlad:	lítost + stížnost/apel + lamentování + požadavek		
význam:	ponížená prosba		
sl.druh	n, vs	výskyt	2

Zahrnuje i další neobvyklé konstelace typu Q-SS-Q.

一天地六			
čtení:	itten-čiroku		
překlad:	jedna + mezi nebem a zemí (svět) + 6		
význam:	hazard, hra v kostky		
sl.druh	n	výskyt	0

Slovníková definice dělí složeninu na švu, tedy na dvojice 一天 a 地六. Znázorňuje tak počet stran kostky od jedné do šesti na metafoře k šesti světovým stranám⁴¹. Nebesa a země znázorňují vertikální osu

1.	天	Nebesa
2.	西	Západ

⁴¹ <https://kotobank.jp/word/一天地六-434457>

3.	南	Jih
4.	北	Sever
5.	東	Východ
6.	地	Země

Nicméně vyvstává otázka, proč není složenina vystavěna tak, aby číselné znaky stály proti sobě v konstelaci 1 a 3? Tedy 一天六地 (itten-rokuči). Poté bychom mohli dostat význam 1. nebe, 6. země. Proč je v případě země Q až za S? Nabízí se vysvětlení, že se jedná o speciální konstelaci, znázorňující symbolické zabalení světa (天地) do brilantní metafory gamblerského světa znázorněného znaky 一六, tedy 1a 6, tak jako počet stran hrací kostky. Zde můžeme ilustrovat význam konstelace. Představíme-li si, že by tyto dvě slova byla postavena jinak, například v dynamické konstelaci jedno vedle druhého takto 天地一六. První dvojice by uváděla S a Q. Význam by tedy byl svět je hazard. V přeneseném a obecnějším slova smyslu bychom se poté mohli dostat k významu, že celý svět je vlastně náhoda. Nikdy nevíte, a neovlivníte, co Vás potká. Jak říkávala matka Foresta Gumpa: "svět je jako bonboniéra, nikdy nevíš, co ochutnáš". Nicméně v této neobvyklé konstelaci Q-SS-Q se setkáváme s téměř ideografickou metaforou v podobě zahrnutí jednoho do druhého. Tato konstelace může (formou hry se zástupností, kterou mají Japonci od starověku v oblibě) naznačovat, že život jednoho člověka, celý jeho svět, je pohlcen hazardem. Přesně tak, jak tomu naznačuje zápis. Je-li tento výklad správný, konstelace nám tak poměrně zásadně proměnila význam.

Dalším typem složenin zahrnutých do kategorie neutrálních je rozvití typu QQQ-S. Na těchto složeninách je jasně vidět princip "levého větvení" japonštiny. V samé podstatě jde o tři kvalitativní znaky završené znakem významovým. Fungují tedy jako několika-násobně zdůrazněné adjektivum.

悪逆非道			
čtení:	akugjoku-hidó		
překlad:	zlo + špatnost + negativum + cesta		
význam:	strašlivý, nelidský, ďábelský, příšerný		
sl.druh	n, adj-na	výskyt	3

Můžeme se zde setkat i s vzácnou formou úplné synonymické repetice (kvantitativní metafory⁴²) v každém znaku.

夷蛮戎狄			
čtení:	iban-džúteki		
překlad:	barbar + barbar + barbar + barbar		
význam:	barbar		
sl.druh	n	výskyt	0

Neutrální konstelace je jakousi schránkou pro konstelace bez markantního usouvztažnění či pro ty složeniny, jež pro jejich výjimečnost nelze zařadit jinam⁴³.

Dynamická konstelace

Dynamické složeniny jsou ty, jež se skládají ze dvou dvouznakových složenin. Nepracujeme s jednotlivými čtyřmi znaky, nýbrž se dvěma částmi. Tyto části jsou spolu usouvztažněny. První část nastavuje určitou substanci a druhá jí dává kvalitu v tom nejširším slova smyslu.

青田売買			
čtení:	aota-baibai		
překlad:	Zelené políčko + prodat-koupit		
význam:	Prodávat rýži, která je ještě zelená, spekulovat s produktem, který ještě nemám		
sl.druh	n	výskyt	0

⁴² Opakování výrazů má ikonický charakter, opakování jim přidává určitý nový rozměr. Například pohádkové "a spali a spali" nenese pouze význam dvojího spánku, ale evokuje představu "dlouhého, nepřerušovaného, klidného a hlubokého spánku."

⁴³ Některé zvláštní druhy konstelace by si zasloužili vlastní skupinu, nicméně jejich výskyt je natolik malý a jsou tak raritní, že by některé kategorie mohli obsahovat jen jednu položku. Z tohoto důvodu shrnuji tyto zvláštní případy do kategorie neutrální konstelace.

Důležitý je především vztah jedné části k druhé, na pořadí nezáleží. Přestože to není časté, setkáme se i se složeninami, kde je složenina nesoucí význam matérii až druhá a chová se tak tedy jako přívlastek shodný v češtině.

<h2>一本調子</h2>			
čtení:	ippon-čóši		
překlad:	jeden + tón		
význam:	monotónní		
sl.druh	n, adj-na, adj-no	výskyt	38

Zde můžeme pozorovat jev zesílení významu průnikem významů první a druhé složeniny. Pro doplnění do čtyř znaků se proto doplnil takto významově “neškodný” partner. Snaha o podporu či zesílení významu pouze za pomoci duplikace první složeniny by se zdála jako nejvhodnější, nicméně ji nelze použít kvůli číselnému znaku ve složenině první. Duplikace číselného znaku by poté způsobila transformaci konstelace do komparativní a zcela změnila význam.

<h2>悪行三昧</h2>			
čtení:	akugjó-zanmai		
překlad:	cesta zla + oddat se		
význam:	následovat cestu zla, oddat se zlu		
sl.druh	n	výskyt	0

Statická konstelace

Popisuje dva významové bloky jež se vzájemně nijak neovlivňují, jen popisují. Fungují jako dvě podstatná jména, jejichž kombinace nám jen blíže specifikuje význam. Narozdíl od dynamických nevyjadřují žádný vztah a jsou z velké části čistě podstatnými jmény.

Do této skupiny patří například **uměle rozšířené složeniny**. Tři významové znaky rozšířené o čtvrtý, jež nemá význam a je zapojen pouze pro vytvoření čtyřznakové složeniny. Příkladem může být následující složenina.

一年有半

čtení:	ičinen-júhan		
překlad:	jeden rok + půl		
význam:	rok a půl		
sl.druh	n	výskyt	5

Pro význam roku a půl by nám stačilo znát znak 1.,2., a 4.. 3. znak nám celou složeninu uměle rozšiřuje. Zajímavé však je, proč není přebytečný doplňující znak na samém konci složeniny. Důvodem je přítomnost číselného znaku na začátku. Zaujal-li by znak *han* 半 pozici třetí, dostal by se do komparativního postavení s prvním znakem a došlo by ke změně celé konstelace, potažmo i metody výkladu.

一大決心

čtení:	ičidai-keššin		
překlad:	největší + rozhodnutí		
význam:	zásadní rozhodnutí		
sl.druh	n, vs	výskyt	25

Jedna z dalších forem statického jodžidžukugo je **synonymická repetice dvojic**. Jde o další případ uměle rozšířeného slovního útvaru za účelem nabytí čtyřznakové formy jodžidžukugo. Tímto nabývá na jakési prestiži. Je podstatně stylisticky hodnotnější než pouhá dvojnáková složenina. Pro tento typ rozvití se zpravidla používají synonyma a nikoli repetice původní složeniny. Důvody jsou dva, předně estetický. Dvě stejné dvouznakové složeniny za sebou nepůsobí při čtení nikterak přirozeně ani moudře. Druhým důvodem je, že stejné znaky mohou svést k ekvivalentnímu či dynamickému pohledu na složeninu. Jakousi otázku a odpověď, stejnou akci a reakci. Ve výsledku by tak téměř jakákoli repetitivně tvořená složenina mohla mylně vyznít ve smyslu našich rčení "jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá". Akce je stejná jako reakce. Naopak synonymum dodává hlubší rozměr, estetiku a zabraňuje mylné interpretaci. Příkladem mohou být složeniny šinšucu-kibocu, aiki-toiki či akusen-kutó.

神出鬼没

čtení:	šinšucu-kibocu		
překlad:	Zmizet jako duch + zmizet jako duch		
význam:	objevovat se na nečekaných místech, mizet jako duch, fantom		
sl.druh	n, adj-no,	výskyt	32

青息吐息

čtení:	aoiki-toiki		
překlad:	tísňivý povzdech + tísňivý povzdech		
význam:	hluboká tíseň		
sl.druh	n, adj-no,	výskyt	23

惡戰苦鬪

čtení:	akusen-kutó		
překlad:	těžký boj + těžký boj		
význam:	těžký boj		
sl.druh	n, vs	výskyt	152

Jednou z forem statické konstelace jsou původní čínské *chéngyǔ*. Příběhy vázané na klasickou čínskou literaturu, jejichž význam pomocí výše popsané metodologie zkoumání struktury nelze vyčíst. Jde zpravidla o silně idiomatické složeniny.

天真爛漫

čtení:	tenšin-ranman		
překlad:	nebeská pravda + hnisá nedobrovolně		
význam:	jednoduchý a nevinný		
sl.druh	n, adj-na, adv	výskyt	62

Další z forem jsou **substantiva**, čtyřznakové složeniny jež sestávají ze dvou dvouznačkových složenin bez jakéhokoli usouvztažnění na švu. Jde pouze o nositele substance.

<h2>一六銀行</h2>			
čtení:	ičiroku-ginkó		
překlad:	hazard + banka		
význam:	zastavárna		
sl.druh	n	výskyt	0

<h2>足輕大将</h2>			
čtení:	ašigaru-taišó		
překlad:	pěšák + velitel		
význam:	velitel skupiny samurajů		
sl.druh	n	výskyt	8

Poslední skupinou je *nové jodžidžukugo*⁴⁴, jde o moderní, zpravidla neidiomatické čtyřznakové složeniny každodenního užití. V principu jde o podskupinu předchozí kategorie substantiv, jen s tím rozdílem, že se jedná o moderní, nově vzniklá slova (viz. Bode).

<h2>飲酒運転</h2>			
čtení:	inšu-untén		
překlad:	opilost + řízení		
význam:	řízení v opilosti		
sl.druh	n	výskyt	204

⁴⁴ 新製四字熟語 viz. Bodeova kategorizace

賞味期限			
čtení:	šómi-kigen		
překlad:	dobrá chuť, odměna chutí + časový rámeček		
význam:	expirační doba		
sl.druh	n	výskyt	327

Poslední dvě kategorie konstelací (dynamická a statická) se mohou v určitých momentech jevit poněkud vágní, proto bych jejich rozdíl ilustroval na příkladech

konstelace dynamická

陰陽和合			
čtení:	innjó-wagó		
překlad:	jin a jang + harmonie		
význam:	harmonie sil jin a jang		
sl.druh	n, vs,adj-no	výskyt	2

konstelace statická

陰陽五行			
čtení:	innjó-gogjó		
překlad:	jin a jang + pět elementů		
význam:	jin a jang a pět elementů		
sl.druh	n	výskyt	1

Jak můžeme pozorovat, složeniny se liší pouze ve druhé dvojici. Zatímco dynamická konstelace pomocí slova pro harmonii určuje nejen vztah k prvkům jin a jang, ale dokonce určuje i rovnost mezi nimi. Jde o harmonii čeho? → harmonii jin a jang. Naproti tomu, vztah jin, jang a pěti prvků žádné usouvztažnění neskýtá, funguje pouze jako nositel informace. Funguje jako zástupný symbol pro základní stavební prvky starověké japonské geomancie, pouhé substantivum.

Pomineme-li klasické *chéngyǔ*, jehož stavba nám bez potřebných znalostí čínských reálií zůstane záhadou, kromě zmíněných konstelací, ekvivalentních, komparativních, neutrálních, dynamických a statických, existuje několik dalších speciálních způsobů tvorby jodžidžukugo.

1. Prostá repetice

Prostým opakováním první složeniny získáme jednoduché usouvztažení

一步一步			
čtení:	ippo-ippo		
překlad:	krok + krok		
význam:	krok za krokem, postupně		
sl.druh	n, adv,	výskyt	212

2. Zkracování

Bode uvádí příklad vzniku jodžidžukugo zkrácením na citaci slavného čínského učenice Wei Liao Zi. Původní složenina sestávala z následujících pěti znaků 兵者凶器也, přičemž poslední znak 也 (nari) není pro smysl nijak důležitý a mohl tedy být vypuštěn.

兵者凶器⁴⁵			
čtení:	heiša-kjóki		
překlad:	vojáci + nebezpečné zbraně		
význam:	Zbraně jsou nešťastným nástrojem		
sl.druh	-	výskyt	-

3. Prodloužení

(viz. *neutrální konstelace - expanze* str. 34)

⁴⁵ AKIRA Takeda, Jodžidžukugo seiku džiten Kódanša 1990, ISBN 13: 9784061232624.

Usouvztažnění

Základní rozdělení činitelů ve větě na významové a funkční je přítomné v každém jazyce. Watanabeho *usouvztažnění* vychází z představy vztahu mezi *prezentací látky* (sozai hjódži 素材表示) a jejím usouvztažněním (kankei kósei 関係構成). Velmi jednoduše lze tuto představu shrnout na rozdělení syntaktických prvků ve větě na ty, jež nesou informaci, a na ty, jež s touto informací pracují. Jinými slovy usouvztažňují ony informace. Watanabe ilustruje tento vztah na větě

sakura no hana ga saku.

Sakura kvete.

Dle Watanabeho si můžeme rozdělit větu na větné členy (bun no seibun 文の成分). Slovo "sakura" je prezentací látky, stejně tak ovšem i celý termín "sakura no hana" (Watanabe 2000: 130-32). Respektive *sakura* a *hana* usouvztažněné partikulí *no* do konceptu květu sakury. Oba členy definují látku, se kterou dále budeme pracovat. V samotné kvalitě matérie (látky) není žádný rozdíl. Chceme mluvit o sakuře obecně nebo o jejím květu. To, jak jsme se k matérii dostali a kolik slov jsme museli použít, je dáno pouze tím, že nemáme přesně daný jednoslovný termín pro květy sakury. Tento větný člen, ať už sakura, nebo květy sakur poté budeme usouvztažňovat s dalšími členy v rámci rozvíjející dikce (tendžo 展叙).

Tato dikce je završena zpravidla modalitou ale i tak může být celá dosavadní věta zahrnuta do jakýchsi pomyslných závorek a brána jako jeden celek pomocí partikule と. Ve struktuře jodžidžukugo narozdíl od věty nemůžeme pozorovat potencionálně nekonečné rozšiřování coby typický jev rozvíjející dikce, jelikož struktura jodžidžukugo je vždy čtyřznaková. Přesto však uvnitř jodžidžukugo můžeme pozorovat různou míru a obsáhlost výpovědi. Některé složeniny vypovídají pouze jakýsi součet vlastních komponentů, jiné jsou schopny odvyprávět dlouhé příběhy. Tato různorodost je ovlivněna mírou vnitřního usouvztažnění, respektive konstelací znaků⁴⁶ nejen tím, pokud se odkazuje na širší kulturní kontext. Konstelace nám určuje vnitřní vztahy mezi znaky, jež pak utváří výpovědní strukturu zpravidla komplikovanější a obsáhlejší, než pouhý významový součet čtyř znaků. Přestože využívá odlišných prostředků, zastává konstelace v jodžidžukugo obdobnou funkci, jako rozvíjející dikce ve větě.

Konstelace může být dosaženo pomocí těchto tří typů vnitřního usouvztažnění

1. usouvztažnění na švu
2. usouvztažnění inter-párové
3. usouvztažnění kvalifikátorů
4. Usouvztažnění na švu

⁴⁶ Nemluvíme-li o extrémně idiomatických příkladech typu *chéngyǔ*, kde konstelace nerozhoduje.

四字 → 熟語

Tento typ usouvztažnění je až na zanedbatelné výjimky neutrální konstelace přítomen u všech složenin. Usouvztažňuje dvě dvojice na jejich švu (mezi 2. a 3. znakem). Jak bylo zmíněno, tento vztah je velmi podobný vztahu podmětu s přísudkem. Podává výpověď o substanci o určité kvalitě. Tento vztah je nejlépe viditelný na dynamické konstelaci, kde proti sobě stojí dvě slova o dvou znacích, mezi nimiž je určitý vztah.. Jedno je buď rozvíjeno, ovlivněno, nebo reaguje na druhé. Uvedme si příklad jednoduché rozvíjící dikce .

雨傘番組			
čtení:	amagasa-bangumi		
překlad:	deštník + pořad		
význam:	náhradní vysílání za sportovní přenos, jenž byl zrušen kvůli dešti		
sl.druh	n	výskyt	2

O jaký televizní pořad se jedná? Jedná se o *deštníkový pořad*. Jde o *pořad* s kvalitou *deštníku*. Podobně jako u příkladu *sakura no hana* můžeme nyní mluvit o zkrácené formě *amagasa no bangumi*. O rozvinutí konceptu *bangumi* na *amagasa-bangumi*

Q S
(雨傘) (番組)

2. Usouvztažnění inter-párové

四 ← 二 字 熟 ← 二 語

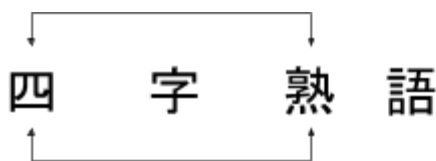
U dalšího typu jde o vztah uvnitř dvojic, o usouvztažnění mezi znaky 1 a 2, stejně jako 3 a 4. Jak jsme uvedli na rozboru složeniny ninin-sankjaku (viz. komparativní konstelace str.31), než dojde k usouvztažnění na švu, probíhá na nižší úrovni usouvztažnění uvnitř dvojic. Tyto jsou následně shrnuty do abstraktu se kterým pracujeme dále. Podobně jako rozvíjící dikce zakončená partikulí と. Vrátime-li se tak k předchozímu příkladu, můžeme se takto ptát "jaký

deštník? → dešťový”. Usouvztažnění není tak markantní u již existujících slov, ale je zajímavé u konceptů, jež slova nejsou (resp. nejsou ve slovníku). Slova typu “tisíc polibků, tři povzdychnutí, dva ptáci” (viz. definice číselného znaku str.25). Vypůjčíme-li si Watanabeho příměr o stavění domu, můžeme toto usouvztažnění brát jako nutnost postavit nejdříve první patro, než dáme do stavby patra druhého.

美人薄命			
čtení:	bidžin-hakumei		
překlad:	kráska + nešťastný osud		
význam:	Krásné ženy obvykle potká špatný osud		
sl.druh	n	výskyt	2

S	Q	Q	S
Q	S	Q	S
美	人	薄	命

3. Usouvztažnění kvalifikátorů

U třetího typu usouvztažnění jde o vztah číselných znaků napříč dvojicemi. Objevuje se převážně u konstelace komparativní a ekvivalentní. Nejčastěji jde o vztah lichých znaků, tedy 1 a 3. V těchto pozicích figurují číselné znaky, které nám utváří komparativní vazbu napříč složeninou (viz.komparativní a ekvivalentní konstelace). Dobrým příkladem je složenina issecu-tašó.

<h1>一殺多生</h1>			
čtení:	issecu-tašó		
překlad:	jedna smrt + mnoho životů		
význam:	obětovat jedince pro záchranu mnoha		
sl.druh	exp	výskyt	0

Číselné znaky 一 a 多 nám jasně vymezují sémantický vektor smyslu celé složeniny. Určují poměr, ve kterém substance život a smrt jsou. Pro zajímavost si můžeme představit substance přehozené. tedy 一生多殺 (jeden život, mnoho smrtí) Takováto složenina by teoreticky mohla implikovat například zrození diktátora, tedy zcela odlišný význam. Pouhý součet významů znaků ve složenině tedy není dostatečný a číselné znaky a význam, který s sebou nese užití na konkrétní konstelaci, podávají jasný důkaz o existenci určité formy syntaxe ve složeninách jodžidžukugo.

Po třech typech vnitřního usouvztažnění existuje **usouvztažnění vnější**. To zastupuje podobnou funkci jako Watanabeho jednotící dikce, jelikož již pracujeme s významem složeniny a nezabýváme se její skladbou. Shrnutí jsme jí do konceptu, se kterým dále pracujeme jako s celkem. Jde tedy o usouvztažnění mimo rámec jodžidžukugo. Schopnost zastávat určité funkce ve větě a vázat se na ostatní větné členy úzce souvisí s kategorií níže uvedené autosémantické valence. Obecně platí, že čím silnější a bohatší je vnitřní usouvztažnění, tím slabší je "potřeba" složeniny vázat se na další větné členy. Představíme-li si složeninu s bohatým vnitřním usouvztažněním, zpravidla s vyšší mírou idiomatičnosti, můžeme ji vnímat jako kapku rtuti. Veškeré své vazby již spotřebovala na usouvztažnění sebe sama a na okolní svět jí již nezbyvá. Taková složenina sama odvypráví tak složitý koncept, že jej již stěží někam zapojit či navázat například v podobě adjektiva. Příkladem může být

<h1>一暴十寒</h1>			
čtení:	ičibaku-džikkan		
překlad:	jeden velký zápal + desetkrát chlad		
význam:	přehnaně úporná snaha bývá následována obdobím útlumu a lennosti		
sl.druh	exp	výskyt	0

Naopak složeniny, které jsou na vnitřní usouvztažnění chudé a sestávají například pouze ze znaků substance a pouze tak tedy hromadí význam, mají tendenci tento součet významů

někam zapojit (například coby adjektivum). Oproti rtuti mají touhu přilnout jako kapka lihu. Dobrým příkladem touhy po splynutí jsou složeniny neutrální konstelace, které jsou na vnitřní usouvztažnění chudé. Příkladem může být

悪逆無道			
čtení:	akugjaku-mudó		
překlad:	špatný + zvrácený + nicota + cesta		
význam:	odporný, nelidský, ohavný		
sl.druh	n, adj-no, adj-na, exp	výskyt	8

Jinými slovy vnější vaznost úzce souvisí s vazností vnitřní, a to v nepřímé úměře. Čím silnější je usouvztažnění vnitřní, tím méně zbývá prostoru pro usouvztažnění vnější.

Některé složeniny jsou natolik soběstačné, že jsou schopny stát samostatně bez jakéhokoli kontextu. Fungují jako glosa. Jsou to především složeniny s bohatým vnitřním usouvztažněním a s vyšší mírou idiomatickosti. Kritériem pro uznání autosémantičnosti je i absence spony *desu* či pomocného slovesa *suru* ve větě. Typickým příkladem je již uvedené *ičigoičie*, ale existuje řada dalších jako například “*akuboku-tósen*”, či “*akudži-senri*”.

悪木盗泉			
čtení:	akuboku-tósen		
překlad:	špatné dřevo + zlodějský pramen		
význam:	ctnostný člověk se nikdy nepokřiví, ať už je situace jakákoli		
sl.druh	exp	výskyt	0

悪事千里			
čtení:	akudži-senri		
překlad:	špatná věc + tisíc mil		
význam:	pomluvy se šíří rychle		
sl.druh	exp	výskyt	2

Podíl těchto složenin je s ohledem na množství *šinsei jodžidžukugo* v moderní japonštině poměrně malý.

synsémantické	81,3%
autosémantické	18,7%

Velké množství *šinsei jodžidžukugo* odráží i poměrné zastoupení složenin jež jsou schopny plnit roli substantiv. Jodžidžukugo může ve větě zastávat hned několik funkcí najednou, některá mohou být podmětem, přísudkem, adjektivem či adverbem. Velká většina z nich se neomezuje jen na jednu funkci a je jich schopna zastávat více. Zajímavé je, že drtivá většina z nich, konkrétně 98,5% jsou schopny zastávat roli podstatných jmen. To značí, že drtivá většina jodžidžukugo je schopna přenášet statickou informaci. Ostatní slovní druhy se vyskytují v tomto poměrném zastoupení

Podstatná jména	58,8%
Slovesa	11,8%
Přídavná jména “NO”	13,2%
Přídavná jména “NA”	6,8%
Příslovce	9,4%

Při čtení je potřeba mít na paměti, že hodnoty se mohou překrývat, respektive že jedna složenina může být schopna fungovat jako několik slovních druhů. Dále je potřeba mít na paměti, že pro ověřování byl použit korpus psané japonštiny a není vyloučeno, že některé jodžidžukugo může být použito i v jiném kontextu i jako jiný slovní druh v japonštině mluvené. Výsledky proporčního zastoupení nejsou nijak překvapivé a ve své podstatě odpovídají zastoupení slovních druhů v japonštině⁴⁷. Přídavná jména typu *no* zastupují přibližně polovinu zastoupení přídavných jmen v japonštině a to z důvodu, že jodžidžukugo není schopno díky své definované formě fungovat jako pravé přídavné jméno (jelikož není zakončeno samohláskou い.)

Další oblastí výzkumu byla otázka “živosti” jodžidžukugo. Respektive zda-li jsou složeniny používané či nikoli. Tento poměr jsem změřil z toho důvodu, že značná část výskytu jodžidžukugo v korpusu totiž byla nulová, z toho důvodu se dají považovat za archaická, respektive již neužívaná v současné japonštině. Ukázalo-li by se totiž jodžidžukugo jako neživý jazykový element, značně by to ospravedlnilo nezájem jazykovědců o něj. Tato statistika je

⁴⁷ viz. příloha B

však mírně zavádějící vzhledem k velikosti zkoumanému vzorku a rozložení korpusu⁴⁸. Přestože jsem se snažil o co nejširší záběr, nemusí korpus dle mého názoru vždy věrně odrážet realitu. Výskyt v korpusu pak lze brát jako doplňkový výzkum k Takahašiho a Bodeovým anketám.

používané	79,7%
nepoužívané	20,3%

Další problematickou částí výzkumu byl poměr idiomatičtých jodžidžukugo. Jak již bylo řečeno, otázka idiomatičnosti je dosti zavádějící, těžko definovatelná a subjektivní. Následující výsledky proto nemusí odrážet realitu a jsou spíše názorem než vědeckým výsledkem. Zpracoval jsem tuto kategorii především proto, že dosavadní výzkum jodžidžukugo jí považoval za pivotní bod pro definici termínu jodžidžukugo (resp. separaci od čtyřznakových složenin). Pro zařazení složeniny do skupiny idiomatičtých jsem zvolil následující kritéria.

- 1) Doslovný překlad slov či znaků složeniny nesmí být stejný jako význam
- 2) Samotný význam dvojice znaků S nesmí přímo figurovat ve významu celé složeniny. Jinými slovy musí jít o metaforu. Například složenina senden-kóka⁴⁹ jasně hovoří o efektu (reklamy), žádnou metaforu nenabízí. Oproti tomu isseki-ničó⁵⁰ zcela jistě nemluví o zabíjení ptáků kamenem.

idiomatičké	59,7%
neidiomatičké	40,3%

Vnitřní architektura jodžidžukugo funguje z 91% na principu vnitřního dialogu, totiž otázky a odpovědi. (Vyjímkou je 9% neutrální konstelace⁵¹.) Tento princip je ve své podstatě jakousi zjednodušenou parafrází na vztah podmětu s přísudkem. Nastolení určité látky a její modifikace.

Základní rozdíl mezi větou a složeninou jodžidžukugo je, že věta sama o sobě podává určitou informaci se kterou čtenář dál nakládá. Složenina jodžidžukugo podává rovnici, jež nejdříve musíte rozluštit na koncept, větu, případně věty. Věta je v japonštině schopna zdánlivě neomezeného cyklu rozvoje díky, rozvíjející a jednotící dikci. Forma jodžidžukugo je naproti tomu jasně daná a neměnná. K vyjádření vnitřních vztahů využívá “znakosled⁵²”, znakovou

⁴⁸ Některé složeniny jodžidžukugo se například nepoužívají v novinách, některá se používají jen v mluvené japonštině.

⁴⁹ 宣伝効果

⁵⁰ 一石二鳥

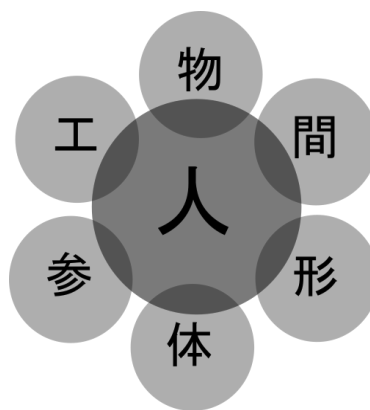
⁵¹ Převážně protože tato kategorie zahrnuje speciální typy méně početných konstelací.

⁵² slovosled znaků

konstelaci, a blíží se tedy spíše k analytickému jazyku jakým je například čínština -přirozeně zpět ke svým kořenům (viz. *původ jodžidžukugo* str.12). Vnitřní struktura se tak částečně odchyluje od japonské syntaxe a aglutinační povahy jazyka. Díky schopnosti suplovat rozvíjející dikci konstelací znaků je schopna udržet formu čtyřznakovou formu a je tak brilantním kandidátem pro využití ve výpočetní technice, coby čtyřznaková šifra.

Pokud bychom byli schopni sestavit množinu číselných znaků, která zahrnuje nejen znaky pro čísla jako taková, ale zároveň operátory typu 下、上、回、無 etc., vytvořit kategorie, kde bychom shrnuli všechny synonyma daného znaku a popsali tak základní možné binární operace (sčítání, odčítání, násobení, dělení), mohli bychom začít vytvářet vlastní jodžidžukugo, kde by číselné znaky mohly plně zastat veškeré funkce kvalitativních znaků obecně. Jak dokazuje výzkum, jodžidžukugo není pouhá náhodná směs znaků, ta tvoří jen 8,3% (neutrální konstelace), uvnitř složenin funguje propracovaný, přesto veskrze jednoduchý, systém usouvztažnění. Jakýsi zjednodušený vztah podmětu a přísudku. Problematickou částí je v našem případě obrovské množství znaků, jež se ve složeninách objevují. Systém je potřeba určitým způsobem zjednodušit. Zvolit vždy jeden zástupný symbol, jež by zastupoval množinu synonym. Tímto způsobem vymezit určité množství kategorií, které jsou pro komunikaci nutné. Všechny potřebné prvky shrnuje ve svém pojednání o sémantických primitivech profesorka Anna Wierbiczská. Důkladným prozkoumáním jejích kategorií a vytvořením vhodných ekvivalentů jak pro kvalitativní znaky, tak pro základní obecné znaky substance bychom mohli vytvořit systém 16ti kategorií znaků⁵³ substance a zatím neurčeného množství operátorů a kvalifikátorů k vytvoření množiny znaků, jejichž variací bychom mohli univerzálně sdělit cokoli. Důležité však je, aby znaky měli předem danou definitivní a stálou formu⁵⁴. Koncepty číselných znaků a schopnost rozvíjet se za stále čtyřznakové formy však není jediným důvodem, proč spojovat jodžidžukugo se světem informačních technologií. Důležitým prvkem je paradoxně i nejednoznačnost výpovědi.

Japonština je známa pro svou vyjadřovací neurčitost. Přestože je toho schopna, v základu nerozlišuje mezi množným a jednotným číslem či pohlavím. Například ve výše uvedené složenině 美人薄命 *bidžin-hakumei* znak 人 sám o sobě znamená ženu i muže⁵⁵ zároveň, teprve když ho začleníme do složeniny 美人, víme, že se jedná o ženu. Tato neurčitost by nás na první pohled mohla odradit od snahy využít ve výpočetní technice, nicméně je tomu přesně naopak. Naprosto stejný princip dvojakého významu dal vzniknout kvantovým počítačům. Ty narozdíl od binární soustavy, pracující s pojmy 1 a 0, využívají tzv. qubitů, jednotek, které jsou schopny v jeden moment zastávat obojí. Zjednodušeně řečeno qubit je muž i žena zároveň a pro jedno z pohlaví se rozhoduje. Znak 人 definuje sebe sama blíže v

⁵³ Tolik Anna Wierbiczská definovala kategorií sémantických primitiv

⁵⁴ Mám na mysli vyvarování se synonym pro jeden operátor a naopak shrnutí významů do jednoho zástupného symbolu.

⁵⁵ Zároveň i množné a jednotné číslo

závislosti na kontextu. 美人 kráska, 芸人 herec. Nejde však jen o pohlaví, znak je podstatně tvárnější, spíše než absolutní hodnotu “člověk” zastupuje jakýsi koncept lidství, jehož část odhaluje vždy v závislosti na kontextu. Mnohoznačnost znaku v závislosti na kontextu nám rozšiřuje výpovědní možnosti složenin ještě o stupeň dále. Nejde tedy o kombinaci několika přesně definovaných znaků, ale o kombinaci konceptů znázorněných pomocí znaků. Máme tedy množinu konceptů, které usouvztažňujeme pomocí různých typů konstelací. Tento princip lze libovolně přizpůsobit momentální potřebě. Představme si například geodynamickou simulaci, kde bychom stanovili proměnné tak, abychom pokryli pohyby magmatu, tektonických desek, tlak a další. Pro ně dle potřeby navrhli vhodné kvalifikátory a celou složeninu rozšířili například na 8-znakovou. Mohli bychom uzpůsobit výpočetní systém přímo dané problematice. Oproti konvenčnímu výpočtu pomocí binární soustavy, bychom specializací a uzpůsobením výpočtu získali obrovský výpočetní výkon. Tato technologie však nemá ambice nahradit binární soustavu právě kvůli její univerzálnosti a schopnosti vyjádřit, třebaže komplikovaně, cokoli. Jde o snahu nabídnout k binární soustavě alternativu. Jodžidžukugo se díky své specifické formě jeví jako nejlepší možný subjekt ke zkoumání. Jeho výzkumem bychom se mohli inspirovat na poli sémanticko-syntaktické kombinatoriky a dle potřeb si ji upravit. Tak abychom nemuseli pomyslně *znovu vynalézat kolo*.

Závěr

Japonské čtyřznakové složeniny jodžidžukugo jsou svébytným jazykovým elementem zastávajícím širokou škálu užití od nápisů bezpečnosti práce⁵⁶ po rčení a hluboké metafory. Sestávají ze dvou typů znaků, kvalitativních a substančních. Nejrůznější konstelace těchto znaků tvoří nejrůznější modely usouvztažnění a tvoří tak různé možnosti výkladu. Ve své práci navrhuji dělit složeniny na 5 základních konstelací pro interpretaci jejich významu. Ekvivalentní, komparativní, neutrální, dynamická a statická. Speciální formou kvalitativních znaků, jsou tzv. znaky číselné. Ty jsou schopny určovat poměr mezi substancemi s nimiž jsou usouvztažněny. Číselné znaky nejsou pouze znaky pro vyjádření čísla, nýbrž především pro určení poměru. Spadají sem proto i znaky pro *více* či *méně*, *nahoru dolů*, *dobro a zlo*, násobící znaky, znaky pro rovnost etc. Spíše než absolutní hodnota znaku je důležitá hodnota relativní. Hodnota znaku ve vztahu k dalšímu znaku. Toto usouvztažnění probíhá v jodžidžukugo na několika úrovních. Rozlišujeme mezi usouvztažněním na švu, usouvztažněním inter-párovým, usouvztažněním kvalifikátorů a na závěr schopnost interakce jodžidžukugo s okolím v podobě usouvztažnění vnějšího. Pomocí třech typů vnitřního usouvztažnění jsme schopni pozorovat architekturu jodžidžukugo, která z větší části připomíná zjednodušený vztah podmětu s přísudkem.

Problematickou částí je definice pojmu jodžidžukugo, a to kvůli nejasnému vymezení pojmu idiomatičnosti, jež se snaží o vytvoření jasné hranice mezi skupinou metaforických složenin, potomků *chéngyů*, rčení a pouhých nápisů o expirační době na balíčku špenátu, který

⁵⁶ 安全第一, anzen-daiiči, bezpečnost na prvním místě. Nápis na plotech japonských staveb.

měl tu smůlu, že byl zapsán čtyřmi znaky. Dosavadní výzkum si s touto hranicí nedokázal poradit, právě kvůli nejasným kritériům idiomatičnosti. Nicméně soudě dle Bodeova průzkumu jsou si Japonci plně vědomi toho, co je a co není jodžidžukugo. Spíše než snaha o separaci obou pouze vnějším pozorováním je dle mého názoru vhodné tento spor ignorovat, definovat jodžidžukugo obecně v nejširším smyslu jako čtyřznakovou složeninu a zkoumat její vnitřní architekturu a funkce.

Vzhledem k jasně dané formě **svádí** jodžidžukugo k využití v exaktně založené komunikaci jako šifra. Pokud veškerý výzkum exaktních věd pochází z pozorování přírody a jejích pochodů, můžeme brát z lingvistického hlediska jodžidžukugo jako dar. Jde totiž o jazykový element, jež se mnohdy vyvíjel staletí a je tak možné, že jde o velice komplikovaný systém šifrování, jež by nám mohl do budoucna posloužit při hledání jiných forem komunikace, než je ta binární.

Pro nalezení systému ve složeninách bude zapotřebí zkoumat funkci jednotlivých kvalifikátorů, zejména pak číselných znaků, vytvoření a pojmenování množin dle funkce, a vytvoření zástupných symbolů pro každou z nich. Jinými slovy zjednodušit celý systém a zbavit se synonym. Posléze optimalizovat kategorie sémantických primitiv profesorky Wierbiczské a přiřadit znak ke každé z nich. Tímto bychom měli vytvořit systém zhruba 20 znaků, jež by mohl mít potenciál suplovat pomocí n-znakových složenin v určité formě šifrovanou komunikaci v rámci určitého předem vytyčeného okruhu. Mohlo by jít například o výpočty simulací v astrologii, v geofyzice či v chemii. Všude, kde by se uplatnila potenciální vyšší výpočetní síla.

Jodžidžukugo je neprávem přecházený jazykový element, jež skrývá mnoho tajemství a neprobádaných možností projevu, jež by v budoucnu mohli být klíčem k mnohému poznání o fungování jazyka a vztahů mezi jednotlivými větnými členy. Z tohoto důvodu by si zasloužilo více pozornosti, a to především na poli kontrastivní lingvistiky, kde bychom díky srovnání s dalšími jazyky mohli dospět k hlubšímu poznání o fungování jazyka obecně.

Použitá literatura

Lingvistická část

ŠVARCOVÁ Zdeňka, Vesmír v nás, Academia, 1999, ISBN 80-200-0725-3

VAŇKOVÁ Irena, NEBESKÁ Iva, SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ Eva, ŠLÉDROVÁ Jasňa, Co na srdci to na jazyku, kapitoly z kognitivní lingvistiky. Karolinum 2005, ISBN 80-246-0919-3

VAŇKOVÁ Irena, Nádoba plná řeči, Karolinum 2007, ISBN 978-80-246-1122-8

ÓNO Susumu, 大野晋, 日本語練習帳、岩波新書、1999, ISBN 4-00-430596-9
kolektiv autorů, 四字熟語のひとつ、岩波新書、2007, ISBN 978-4-00-439010-7

TADŽIJA, Rei, タジヤル練習帳、Haruki Books, 2001, ISBN 4-89456-289-8 C0276

HONGÓ Jódži, 本郷陽二、頭がいい人の敬語の使い方、日文新書、2006, ISBN 978-4-537-25444-0 C0234

故事・ことわざ・世界の・名言集、旺文社 Óbunša, 2000 ISBN 4-01-077512-2

TAKAHAŠI Masanobu 高橋 雅延, 日本語四字熟語833語の熟知値, ISSN 00371084, sborník univerzity Seišin, Tokio, 2005.

URL: <http://iss.ndl.go.jp/books/R000000004-I7264495-00>

Sógenša, (Ósaka) 諺名言辞典、1978

WATANABE Minoru, O podstatě japonského jazyka, Karolinum 2000, ISBN 80-246-0058-7

Kulturní část

Minami, Hiroshi, 日本人の心理, 1954

Field, Stephen Lee. Ancient Chinese divination, 2008

Ghyka, Matilla, Zlaté číslo, aneb jak Pythagorovské rytmy a obřady ovlivnili vývoj západní civilizace, 2008

Betz, Otto, Tajemný svět čísel: mytologie a symbolika, 2002

Pertold, Otakar. Pověra a pověřivost, 1956

Internetové zdroje

http://www.jmode.com/kanji/kanji_jukugo-7.html

<http://en.wikipedia.org/wiki/Yojijukugo>

<http://japanese.about.com/blyojijukugo.htm> (!) koníci, hadíci atd...

https://is.muni.cz/th/361482/ff_b/BcPr_Volny_final.txt

BODE Jeroen, Japanese as a foreign language - Yojijukugo in Modern Japanese

URL:https://www.academia.edu/236141/Japanese_as_a_foreign_language_-_Yoji_jukugo_in_Modern_Japanese_

Varley, H. Paul; Kumakura, Isao (1989). Tea in Japan: Essays on the History of Chanoyu. University of Hawaii Press. p. 187. ISBN 9780824817176.

HAITAMI Kandži, 四字熟語 <<http://home.earthlink.net/~4jword/index3.htm>> (seznam 3300)

Goddard C.(2002) The search for the shared semantic core of all languages. In Cliff Goddard and Anna Wierzbicka (eds). Meaning and Universal Grammar - Theory and Empirical Findings. Volume I. Amsterdam: John Benjamins. pp. 5–40. View/Download PDF of the book chapter

ilustrace

1) <http://finance.591hx.com/article/2013-06-05/0000353000s.shtml>

Seznam příloh

1)Příloha A

Pracovní verze přílohy A s poznámkami je k volně dispozici na adrese

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1JVXc_XisDRWfTTTzR84YmQRBqkzmA0-wDioXBXoHGVI/edit?usp=sharing

2) Příloha B

Rozvrstvení slovní zásoby podle slovních druhů

「新選国語辞典」8. vydání, 2002

Podstatná jména	82,37%
Slovesa	9,09%
Příslovce	2,46%
NA-přídavná jména	2,02%
I-přídavná jména	1,24%